

ENSKILDA HÖGSKOLAN STOCKHOLM

Magisterprogrammet i mänskliga rättigheter

Kurdistan och kurder

-Självständighet och självbestämmanderätten enligt folkrätten

Mehmet Mazhar Kaplan

Handledare: Ulf Johansson Dahre

Examenarbete 15 hp.

Ämnesinriktning: Folkrätt

Höstterminen 2021

We are a people who faced genocide and managed to survive.

(Statement by Kurdish leader Massoud Barzani, quoted in, John Darnton, Salahaddin Journal; A Son's Promise: That Kurds' Dream Doesn't Die, Jan. 28, 1994, N.Y. TIMES).

”Den historiska utvecklingen visar å ena sidan att en framväxande princip om folkens självbestämmanderätt allt sedan första världskriget relateras till kurdernas situation (framför allt genom Sévres-freden och NF:s beslut 1925), å andra sidan att denna princip inte fick genomslag i praktiken i annan mening än att vissa ansatser mot autonomi kunde konstateras. Redan 1926 proklamerades i Bagdad en lag om minoritetsfolkens rätt till sitt språk, men ett mer påtagligt inslag i den politiska bilden var den förföljelse som kurderna råkade ut för, framför allt i Turkiet.” Katinka Svanberg, Ove Bring

” Antalet våra martyrer är fler än många självständiga länders befolkning räknat tillsammans. Vi kan inte antalet av våra martyrer för statistik hålls av stater och staten det vi saknar”.

Fuat Önen, kurdisk politiker och debattör.

Förkortningar och ordförklaringar

Avkoloniserings deklARATIONEN: Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples (Generalförsamlingens enhälliga resolution 1514 kolonial deklARATIONEN, FN:s deklARATION om beviljande av självständighet åt koloniserade länder och folk).

BREXIT: Storbritanniens utträde ur Europeiska unionen

Erga Omnes dvs. förpliktande angelägenhet för alla. = (En latinsk term för juridiskt bindande åtaganden för samtliga parter, oavsett om de ingått avtal eller inte, är intressenter eller inte, eller om de är part i målet eller inte).

ex aequo et bono: Latinsk term som betyder enligt vad som är rättvist och bra

FN: Förenta Nationerna

FN:s avkoloniseringslista: Förenta nationernas lista över icke-självstyrande områden är en lista över de sjutton områden som enligt FN betraktas som ännu ej avkoloniserade.

(FRD) Friendly Relations DeklARATIONEN, FN resolution 2625. (The Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among states).

ICJ (International Court of Justice) Internationella domstolen är FN:s huvudorgan för juridiska bedömningar och domslut, i Haag i Nederländerna.

IKMPR: Internationell konvention om medborgerliga och politiska rättigheter

IKESKR: Internationell konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter

Jus cogens (latin: 'kompulsiv lag'), *primär folkrätt*, är en juridisk term för grundnormer (regler, rättigheter och förpliktelser) i folkrätten som inte ska kunna förhandlas bort och från vilka avsteg eller övertramp aldrig ska tillåtas, vilka utgör förutsättningen för att världssamfundet ska kvarbli och den internationella rättsordningen ska upprätthållas.

Grundnormerna i fråga syftar i synnerhet till att bevara humanitära värden, fred och säkerhet i världen. Jus cogens har därför en överordnad roll gentemot behov, avtal och lagar, och kan ogiltiggöra sådana.

MR: Mänskliga rättigheter

Montevideokriterierna: Kriterierna som en entitet måste uppfylla enligt Montevideokonventionen från 1933 för att accepteras som en stat. Artikel 1 i Montevideokonventionen ställer följande fyra villkor för erkännandet av en entitet för en statserkännande a) en fast befolkning, b) ett definierat territorium, c) en regering som innehar effektiv kontroll över territoriet och d) kapaciteten att ingå avtal och upprätthålla internationella relationer.

Norra Kurdistan (Även kallad Turkiska delen, pga. ockuperad/koloniserad av Turkiet).

Sykes-Picot avtalet var ett hemligt avtal som slöts 16 maj 1916 mellan Frankrike och Storbritannien, och som godkändes av Ryssland senare samma år. Det innehöll ett utkast till en uppdelning av det Osmanska riket i brittiska, franska, italienska och ryska intressesfärer efter första världskriget. Avtalet gavs namn efter sir Mark Sykes, en brittisk underrättelseofficer, och den franske diplomaten François Georges-Picot.

Södra Kurdistan (Även kallad Irakiska delen, pga. ockuperad/koloniserad av Irak).

uti possidetis: Betyder att varje sida behåller allt territorium och annan egendom de har vid konfliktslut (Principen om uti possidetis säger att ett område som uppnår självständighet bibehåller de gränser som rådde innan självständighet uppnåddes.)

Terra nullius: Terra nullius är ett latinskt, Ingenmansland. Det var en princip som ibland användes i internationell rätt för att motivera påståenden om att territorium kan förvärfvas av en stats ockupation av det.

Territoriella integritet: En stats territoriella integritet är en central aspekt av statssuveräniteten. Principen om territoriell integritet säger att en stats territorium består av en enhet som är under statens kontroll och att denna enhet inte får brytas upp utan den suveräna statens medgivande.⁵ Principen är helt grundläggande inom folkrätten och återfinns bland annat i FN-stadgan.⁶ Denna princip står ofta, som jag kommer att redogöra för, i konflikt med den externa självbestämmanderätten. Den territoriella integriteten är starkt kopplad till principen om uti possidetis.

Västra Kurdistan (Även kallad Syriska delen, pga. ockuperad/koloniserad av Syrien).

Östra Kurdistan (Även kallad Iranska delen, pga. ockuperad/koloniserad av Iran).

Förord

Jag vill tillägna denna uppsats till de människor som inte böjer sig i kampen för ett fritt Kurdistan.

Ett stort tack till min handledare Ulf Johansson Dahre som har inspirerat i folkrättstänkandet såväl som handledare som lärare.

Stort tack till min gode vän och språkkorrektur Andreas Dömstedt

Sammanfattning

Principen om självbestämmanderätt har utvecklats från att vara ett politiskt krav till en åberopbar juridisk rättighet i och med antagandet av Förenta Nationernas stadga 1945. Sedan dess har principen blivit sedvanerätt. Självbestämmanderätten har spelat en avgörande roll i att tiotals kolonier har blivit självständiga länder och suveräna stater under 1960 och 1970-talen i enlighet med FN:s avkoloniserings resolutionen 1514 från 1960 (Avkoloniseringsdeklarationen-1960). Principen har ytterligare förstärkts genom FN:s resolution 2625 Friendly Relations Deklarationen (FRD-1970). FRD:s innehåll anses vara sedvanerätt (ICJ-Nicaragua Case). Genom FRD har för första gången självbestämmanderätten fått företräde före statssuveräniteten när en minoritet utsätts för ett omfattande förtyck eller förvägras rätten till intern självbestämmande inom moderstatens gränser och när moderstatens regering inte representerar hela befolkningen.

Koloniala makter, Storbritannien och Frankrike, ritade Mellanösterns karta 1916 genom att dra gränserna för fyra av de nya staterna genom Kurdistan vilket gjorde att Mellanösterns fjärde största folkgrupp, kurderna, hamnade som minoritet i de nybildade staterna (Turkiet, Iran, Syrien och Irak) efter första världskriget. Avkoloniserings resolutionen har inte tillämpats i kurder och Kurdistans fall trots att kurderna situation var en följd av de koloniala gränsdragningar. Resolutionen 1514 tolkades på ett sådant sätt att den kunde omfatta bara kolonialiserade territorier som inte hängde fysiskt ihop med moderstatens och territoriets folk skilde sig etniskt, språkligt och kulturellt från moderstatens befolkning.

Kurder och Kurdistans fall har varken prövats i enlighet med FRD som under vissa omständigheter ger minoriteter extern självbestämmanderätt eller enligt avkoloniseringsdeklaration av Internationella domstolen, ICJ.

Denna uppsats studerar förutsättningarna för kurdernas rätt till självbestämmande och Kurdistans självständighet med utgångspunkten i dagens folkrätt uttryckt annorlunda hur ser det ut relationen kurdernas anspråk på självbestämmande och självständighet och folkrätten.

Nyckelord: Folkrätten, självständighet, självbestämmanderätt, Kurdistan, Avkoloniseringsdeklaration, FRD, Statssuveränitet,

Engelsk tittel: Kurdistan and Kurds

-Independence and the right to self-determination in international law

1-Inledning	1
1.1 Backgrund.....	1
2.-Syfte och frågeställning.....	2
2.1 Metod och material-----	2
2:2-Metod.....	2
2.3- Material.....	4
3- Kurdistan och kurder i moderstaternas internationell politik och internationella relationer..	6
4- Tolkning av folkrättsprinciperna och folkrättsjuristerna.....	9
4:1- Folkrättskällor.....	11
5- Principen om självbestämmanderätten.....	12
5:1- Självbestämmanderätten som en juridisk princip –.....	14
5:2- Avkoloniserings Deklarationen och självbestämmanderätten.....	16
5:3 Friendly Relations-deklarationen och principen om självbestämmanderätt.....	20
5:4 Minoriteter och principen om självbestämmanderätt.....	25
5:5 Självbestämmanderätten som en mänsklig rättighet.....	28
5:6 Den interna och externa självbestämmanderätten.....	30
5:7 Statsbildning och Montevideokonventionen	30
6-Kurdistan.....	32
6:1 Sévres-fördraget.....	36
6:2 Lausannes fredsfördrag undertecknades den 24 juli 1923.....	37
6:3 Kurdernas kamp för självbestämmande och självständighet i östra Kurdistan	38
6:4 Kurdernas kamp för självbestämmande och självständighet i södra Kurdistan.....	39
6:5 Kurdernas kamp för självbestämmande och självständighet i norra Kurdistan.....	40
6:6 Kurdernas kamp för självbestämmande och självständighet i västra Kurdistan.....	43

7- Har Kurdistan rätt till självständighet?.....	44
7:1 Kurdistan, Avkoloniseringsresolutionen och Friendly Relations- Deklarationen.....	45
7:2 Kurdernas självbestämmanderätt och statssuveräniteten.....	46
7:3 Kurderna i syriska Kurdistan	50
7:4 Irakiska Kurdistan och secession.....	51
7:5 Kurderna och secession.....	52
8- Konklusion.....	54
Källförteckning	55

1-Inledning

1.1- Bakgrund

Självbestämmanderätten syftar till att ett folk utan påverkan utifrån får bestämma över sin politiska, ekonomiska, sociala och kulturella utveckling. Självbestämmanderätten är en av de grundläggande principerna inom folkrätten. Principen skyddas av FN-stadgan och den har även senare utvecklats till en mänsklig rättighet i Artikel 1 i båda Internationell konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (IKMPR) och Internationell konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (IKESKR) från 1966. Senare FN:s dokument och resolutioner har inte bara förstärkt självbestämmanderättens status inom folkrätten, utan också fått den etablerad till en sedvanerätt med jus cogens status. Självbestämmanderätten har sina historiska grunder bland annat i den amerikanska självständighetsförklaringen 1776. Ännu mer detaljerat uttrycks självbestämmanderätten som folkets vilja i den franska revolutionen år 1789. Sedan dess har den utvecklats vidare i internationella relationer, ofta som ett politiskt krav, men självbestämmanderätten fått ett legal status som en folkrättslig princip sedan antagandet av FN-stadgan 1945 (FN-stadgan art. 1(2)).

Principen om självbestämmanderätt har kommit till uttryck i många fall och behandlats av ICJ (ICJ, 1971,1975,1995,2010). Generalförsamlingens resolution 1514, FN:s deklaration om beviljande av självständighet åt koloniserade länder och folk (Avkoloniseringsdeklarationen-1960) aktualiserar än idag självständighet och självbestämmanderätten för de territorier som finns kvar i FN:s avkoloniseringslista.

En samstämmig generalförsamling i FN har antagit resolutionen 2625 (FRD) som har förstärkt skyddet och statusen av principen och utmanat statssoveräniteten i relation till etniska folkgruppers rätt till sin självbestämmande.

Kartan över dagens Mellanöstern ritades av de stora kolonialmakterna Storbritannien och Frankrike 16 maj 1916 när de slöt Sykes-Picot (al-Jazeera, 2016, Britannica) avtalet med Ryssland som part. Syftet med avtalet var att avskaffa osmanska riket och bilda nya stater fördelade mellan avtalsparterna. Kurderna, Mellanösterns fjärde största folkgruppen, fick inte egen stat i detta avtal utan deras land delades av de nya gränserna och kurderna hamnade som minoriteter i de nybildade moderstaterna, Turkiet, Irak, Syrien och Iran (därigenom benämningarna turkiska Kurdistan, iranska Kurdistan, irakiska Kurdistan och syriska Kurdistan).

Kurderna har inga språkliga, kulturella eller etniska rättigheter alls i turkiska och iranska Kurdistan däremot har kurderna i irakiska Kurdistan regionalt självstyre, eget parlament och regering med stora maktbefogenheter, såsom jurisdiktion samt egna säkerhetsstyrkor. Dessa rättigheter har erkänts i irakiska konstitutionen från 2005. Kurderna i Irak åtnjuter officiellt den interna självbestämmanderätten till fullo, även om den inte omfattar alla kurdiska landområden. I syriska Kurdistan har kurderna tillsammans med kristna och sunnitiska arabiska minoriteter proklamerat en autonom demokratisk konfederation i norra Syrien sedan inbördeskriget utbröt 2011.

2- Syfte och frågeställning

Uppsatsen har tre syften. För det första är att undersöka huruvida kurderna har rätt till intern självbestämmanderätt och hur den rätten skulle påverka den externa självbestämmanderätten. För det andra är handlar syftet om hur principen om självbestämmanderätten kan komma i konflikt med en eller flera staters suveränitet i praktiken i kurdernas fall. För det tredje syftet är att skapa en juridisk diskussion om kurdernas rätt till självbestämmande och om det kan bidra till att skapa freden i området där Kurdistan hamnat inom fyra suveräna staters gränser.

Studien försöker delvis visa också på om medlemsstaterna i FN, i relation till kurder och Kurdistan, uppfyller sina folkrättsliga åtaganden gällande kurdernas anspråk i enlighet med MR-konventioner som en del av folkrätten. Kurdernas situation är känd för alla länders regeringar och deras förehavanden vad det gäller internationell rätt och därför kommer studien att försöka problematisera bristerna i folkrätten samt de hindren mot implementeringen av självbestämmanderättens både interna och externa aspekter i kurder och Kurdistans fall. Med dessa syften i åsyftande blir uppsatsens frågeställning följande:

Har Kurdistan rätt till självständighet och kurderna som folkgrupp rätt till självbestämmande?

2.1 Metod och material

2:2 Metod

I föreliggande studie använder jag mig av den *rättsdogmatiska metoden* för att forska kring det kurdiska folkets krav på självbestämmande och självständighet är i enlighet med folkrätten eller/om folkrätten brister i relation till detsamma. Rent historiskt har principen om självbestämmanderätt varit ett politiskt krav fram till 1945 och sedan dess har den, genom

antagandet av FN-stadgan, blivit en rättighet som en av de viktigaste principerna inom folkrätten. I denna uppsats studeras och analyseras principen om självbestämmanderätten inom ramen för en magisteruppsats. Metod-delen hos en uppsats handlar om att klargöra om det som skall studeras och uppnå syftet med uppsatsen och svara på frågeställningar. Rättsdogmatisk metod- i snäv mening- "... avser att analysera vad som är gällande rätt i ett avseende genom att tolka innehållet i de rättskällor som åtnjuter auktoritet." (Hjertstedt, 2019, s.166)

Rättsdogmatisk metod är allmänt accepterat som den mest etablerade metoden för tolkning och systematisering av gällande rätt. Det handlar om dels kartläggning av innehållet i gällande rätt, dels om en kritisk analys av densamma, det vill säga analysen av problem och brister som finns gällande rättsläget och hur dessa skulle kunna lösas. Analys av vilka lösningar som finns på problemen med gällande rätt kallas av vissa författare konstruktiv rättsdogmatik (Hjertstedt,2019, s 167)

Rättsdogmatisk metod har som andra metoder olika perspektiv och eftersom uppsatsens frågeställning hanteras i relation till eller brister inom folkrätten kommer jag att använda mig av en kritisk beskrivning och förhållningssätt. Kurdernas rätt till självbestämmande är, i den givna kontexten, en komplex fråga men det får inte göra dem till rättslösa eller att deras "öde" överlämnas till olika politiska intressenter.

Tolkning och systematisering omfattar bland annat utarbetande av läror, problemlösning, (lex ferende), utfyllande av "luckor", (de lege ferenda), vad lagen borde vara i förhållande till vad lagen är (de lege lata). Tolkningen av folkrättsliga normer, i uppsatsens sammanhang, sker i relation till rättskällor, såsom rådgivande domar av Internationella domstolen, ICJ, olika prejudikat, rättskällelära såsom lag, för denna studie aktuella resolutioner, doktriner och allmän praxis.

Genom rättsdogmatiken kan man till exempel se att första paragrafen i artiklarna 34 samt 35, i den internationella domstolens stadga, gynnar mindre folkrätten och den står till och med som hinder för eventuell fortsatt process framåt för att hitta lösningar på tillämpningar av, den viktiga folkrättsliga principen av, självbestämmanderätten. Att internationella domstolens behörighet begränsas till att döma i konflikter (innefattande folkrättsprinciper) endast mellan FN:s medlemsstater kan förklara situationen men samtidigt förblir legala frågor (som kan bidra till att FN upprätthåller dess syfte och ändamål) juridiskt olösta.

Den rättsdogmatiska metoden har blivit kritiserat för att den rent allmänt intresserar sig för normer men inte för hur dem tillämpas. Att förstå och tillföra konstruktiv kritik genom att iaktta omvärlden är metodens styrka när det handlar om hur gällande rätt är och hur den bör utvecklas. Det är vad som gör det möjligt för rättsdogmatiken att kunna framställa kritik och föreslå förändringar (Sandgren,2005, s.648-650).

Kritiken mot rättsdogmatiska metoden handlar också om de associationer vad själva begreppet rättsdogmatik ger uttryck för. Ordet dogmatik förknippas vanligen med kyrkans auktoritet kring religiös sanning och därmed finns en fördomsfullhet och en ovilja till förnyelse och förändring. Detta för tankarna om metoden för rättsdogmatik till ovetenskaplighet. Det är en olycklig språkkoppling mellan rättsdogmatik och dogmatisk inställning eftersom rättsdogmatik på intet sätt måste vara dogmatisk till sin karaktär menar Jan Kleineman (Kleineman,2008, s.26). Rättsdogmatik har en öppen och transparent argumentation gällande analysen av rättsläget och därmed får metoden inte anklagas för att stå mot förnyelse. (Kleineman,2008, s.26).

Rättsdogmatik beskriver för det första rättsläget som det är och för det andra föreslår lösningar på problemen så länge de är olösta. Bristerna i gällande rätt måste tydliggöras med öppenhet och transparens, analysen erbjuder kritikerna transparens i argumentationen (Sandgren, 2005, s. 649).

2:3 Material

Studiematerialet för denna uppsats utgörs till del av folkrättslig litteratur i allmänhet, men består främst av historisklitteratur om kurdiska folkets strävan för sin självbestämmande och självständighet i relation till folkrätten under de sista hundra åren. Jag har samlat material från digitala databaser med FN:s, internationella domstolens och ett antal databaser från olika universitetet. Det är inte möjligt att hantera all befintlig litteratur om självbestämmanderätten inom ramen för en magisteruppsats så därför har jag begränsat källmaterialet till de mest relevanta för att kunna studera och analysera frågeställningen med hjälp av den.

Material för denna uppsats som samlats in från internationella domstolens databas består av Internationella domstolens rådgivande yttrande om självbestämmanderätten för icke-självstyrande territoriers rätt till självbestämmande och självständighet. Detta material studeras och jämförs med kurdernas anspråk på självbestämmanderätt och självständighet.

Det finns också en komparerande aspekt, i uppsatsens löpandetext där jag tar upp de olika fall där rätten till självbestämmande avgjort efter och i enlighet med internationella domstolens yttrande.

Det skriftliga materialet som används i studiet av principen om självbestämmanderätt hämtat från de främsta folkrättsexperter på området såsom Antonio Cassese, Thomas D Musgrave och James Crawford. För det svensk språkiga folkrättslitteraturen har Ove Bring, Katinka Svanberg, Ulf Johansson, Kjell Goldmann, Ulf Bjereld, Said Mahmoudi och Bo Wollinger varit främsta källorna för denna studie. Bland de viktigaste materialen är dokument från den brittiska arkivet som visar hur, som en följd av koloniala gränsdragningar hamnar kurder i minoritet i de nybildade stater. Dessa dokument är väsentliga för att de bidrar till analysen och tolkningen av avkoloniserings deklARATIONEN i relation till kurdernas rätt till självständighet enligt avkolonisering deklARATIONEN.

Generalförsamlingens resolutioner är av avgörande betydelse och värde för denna studies framställning inte minst avkoloniserings deklARATIONEN från 1960 resolution 1514 och Friendly Relations-deklARATIONEN från 1970, resolution 2625. Båda resolutionerna behandlar bland annat rätten till självbestämmande och omständigheterna kring rätten till secession, rätten till att bilda en självständig stat. FN-stadgan är en vägledning för alla medlemsstater för hur de skall bete sig gentemot varandra för att bidra till att FN når dess huvudmål och syfte, att bevara världsfreden och säkerheten (för att FN skall uppnå sitt ändamål måste medlemsstater basera sina relationer på ”aktning för principen om folkens lika rättigheter och självbestämmanderätt...” Art.1(2)).

Självbestämmanderätten är sedvanerätt och den har en jus cogens status. Kränkningen av denna rättighet skall inte få förekomma enligt folkrätten och FN har ansvaret för det (utan att glömma att FN är den organisation som medlemsstaterna gör den till vad den är). Om det mot all förmodan uppstår konflikter mellan medlemsstater skall dem lösas (om det inte går att lösa genom diplomatiska försök och medling och liknande sätt) av internationella domstolen enligt FN-stadgan. Förutsättningen för frågan i detta sammanhang handlar om att kurder saknar egen stat och inte är medlemmar i FN. Hur ska det gå till är en fråga som kan behandlas separat från denna uppsats, men i denna studie kan det endast nämnas och delvis problematiseras.

3-Kurdistan och kurder i moderstaters internationella relationer och internationellpolitik

Kurdistan's geopolitiska situation gör kurdernas strävan för självbestämmanderätten och/eller självständighet per automatik detta till att bli en fråga om internationella relationer. Kurdistan är fördelat mellan fyra länder och kurderna lever som minoritet i dessa fyra moderstater, var för sig med olika politiska system medan staterna i sin tur ingår i olika internationella allianser med resultatet att de internationella relationerna skiljer sig åt. Detta tillstånd gör att den kurdiska frågan också måste studeras ur ett perspektiv som omfattar så väl de internationella relationerna som den internationella politiken.

En stats förhållningssätt på det nationella planet skiljer sig från hur samma stat förhåller sig på den internationella nivån eller systemet. På det nationella planet stiftar den behöriga institutionen lagar och myndigheterna tillämpar dem, och ämbetsverk och myndigheter ser till att medborgarnas rättigheter tillgodoses (i en demokratiskt samhälle). Det internationella systemet saknar exekutiv makt som kan se till att regler inte överträds. Allt detta kan bli verklighet först när staterna är överens om det. I det internationella systemet finns ingen överordnad makt, även om folkrätten har utvecklats är de väsentliga delarna fortfarande oklara och motsägelsefulla (Bjereld, Ekengren, Christina 2015, s.14-15).

“Varför uppstår krig? Varför samarbetar stater ibland även i frågor där de inte tycks ha någon nytta av samarbetet (...) Vilken betydelse har globalisering, etnicitet och nationalism och hur påverkar dessa fenomen den internationella politiken” (Bjereld, Ekengren, Christina, 2015, s.8). Dessa är frågor som hör till internationell politik och som stater har att göra med i sina internationella relationer. Internationella relationer och internationell politik forskas ur tre centrala teoribildningar; realism, liberalism och konstruktivism vid sidan av bland andra även marxism och feminism. Dessa teorier har olika utgångspunkter där det ena är ur ett makt- eller säkerhetspolitiskt perspektiv medan det andra är ur ett folkrättsligt eller inrikespolitiskt perspektiv och till sist handlar om ett identitetsperspektiv. Det marxistiska perspektivet utgår från klasskampen mellan de som äger produktionsmedlen och de som äger sin arbetskraft medan det feministiska perspektivet har socialt kön och könsordningen, som centralt begrepp. Feminismen har i studiet av internationella relationer ”...lyft fram kön som en viktig analytisk kategori, och menar att det är viktigt att belysa kvinnors roll i lika hög utsträckning som män” (Wollinger,2017, s.17).

Jag kommer att titta närmare på hur moderstaterna, Turkiet, Iran, Irak och Syrien, driver deras respektive folkrättsstridiga anti-Kurdistan- och kurdförtryckarpolitik, utan att påverkas av konsekvenserna i sina internationella relationer.

Internationell politik skiljer sig från utrikespolitik, som handlar om en stats politik gentemot andra stater. I Kurdistans fråga lägger moderstaterna sin utrikespolitik och internationell politik inuti varandra. Den sunni islamiskt sinnade AK partiet som har haft den politiska makten i 19 år i Turkiet inser att den shiitiska iranska regimen är avfälling från islam men båda länderna bygger såväl sin utrikes politik som sina respektive positioner i internationella relationer genom samråd med varandra och med Irak och Syrien i relation till kurdernas anspråk på självbestämmanderätt och Kurdistans secession. Alla fyra länder kan ha helt olika intressen och positioner i internationella relationer men ändå kan de kommaöverens bara när de har lyckats integrera den gemensamma inställningen i kurder-och Kurdistansfråga i sina respektive internationella relationer. Denna position har fått regeringarna i respektive moderstat begå även konstitutionella brott. Mot den folkomröstade irakiska konstitutionens anda behandlade då varande irakiska premiärministern Ibrahim al-Jaffari Kerkuk (Kirkuk) frågan med Turkiet och inte med irakiska kurder som irakiska konstitutionens artikel 140 föreskriver (Firat, Hande 2005, Juan Cole, 2006). Moderstaterna använder sig av alla möjliga perspektiv i sina internationella relationer och internationell politik så länge det gynnar de. Men oftare har de ett realistiskt perspektiv i sina internationella relationer och internationell politik. De ser sig själva som världscentrum för att den besitter makt nog för att behålla status quote. De vill bestämma utvecklingen för att maximera sin säkerhet och maktintressen.

Moderstaterna ser inte andra aktörer än staten och inte andra faktorer som kultur, ekonomi och ej heller stabil demokrati som grund till en fredlig och stabil utveckling inte minst i det egna samhället. Frågor som varifrån det största hotet kommer ifrån, tex hot från stater eller terrorgrupper, miljöförstöring, socioekonomiska problem, organiserad brottslighet, valutakriser och så vidare, har realisterna inget konkret svar på.

Den realistiska perspektivet dominerar Kurdistans moderstaters syn på, slarvigt uttryckt, den kurdiska frågan. Det minsta kurdiska fri och rättigheten upplevs av moderstater som sin egen undergång. Turkiet kan tillexempel proklamera att landet vägrar undervisa sina barn att respektera FN-stadgans principer, bland andra är att upprätthålla världs freden och säkerheten, för att kurdiska barn inte ska studera i sitt modersmål för annars kan det leda till att Turkiets nationella enhet kollapsas ("...No language other than Turkish shall be taught as a mother

tongue to Turkish citizens at any institution of education...” turkiska konstitutionen **artikel** 42). En inställningen som bereder plats den legitima frågan om varför Turkiet är med i FN eller skall Turkiet vara med i FN. Enligt liberalismen finns det viktiga aktörer, stora företag, individer och organisationer, vid sidan av staten som styr i internationella politik. Grunden för dessa aktörers gemensamma intressen är samarbetet som skall maximera deras vinster och säkerhet och därav behovet att bedriva handel med varandra. ”Handel korsar gränserna, människor har kontakt med varandra, (...) och i internationella institutioner som FN skapar ett sammanhang där bilden av den rena anarkin är otillräcklig” enligt liberalismen (Josef s. 2007, s.17).

Fördelarna med handelsrelationer kräver att det finns en internationell reglering det vill säga internationell rätt, för att strukturera parternas integration som kommer att leda till en interdependens, det vill säga en situation där parterna blir beroende av varandra och som gör att de måste försvara det gemensamma. Det liberalistiska perspektivet ser ett samband mellan demokrati och världsfreden för individers viljan till samarbetet bidrar till att internationella institutioner formas och länderna i samarbetet samlas kring gemensamma bestämmelser som skapar en grund för stabiliteten. ”Ibland påverkas förändringar inom världspolitiken av exempelvis idéer, i stället för av enbart militär eller ekonomisk styrka” enligt en del av realismen och liberalismens förespråkare (Wollinger,2015, s.16). Men problemet är att de önskemålen liberalismen förespråkar kommer inte alla lika mycket till del gällande frihandel, miljöfrågor, och orättvisor mellan könen uppmärksammas inte tillräckligt. Det är från Väst för Väst. Hur har interdependens och frihandel hjälpt fattiga länder är en fråga som ställs till det liberalistiska perspektivet (Wollinger,2017, s.14).

Moderstater som studeras i denna studie är samarbetspartner i många olika internationella politiska och handels organisationer samt regionala handelsplattformar. Negativa konsekvenserna av detta samarbete är tydliga gällande identitets-och frihandel i Kurdistans fråga. Kurderna drabbas negativt av en relation med moderstaterna baserad på handelsperspektivet. Moderstaterna avgör handelsstrukturerna och har fullkontroll över naturresurser och ekonomin i Kurdistan. Varje moderstat har sina allierade bla. inom handel och ekonomiskt samarbete. Moderstaternas samarbetspartner tar i princip moderstaternas sida i deras konflikter med omvärlden (med kurder i uppsatsenssammanhang). Samarbetsparterna är också till att försvara sina relationer med moderstaterna i internationell politik och internationella relationer så länge de inte kritiserats offentligt som i Karl Bildts fall, Sveriges pro-turkiske före detta Stats-och utrikesministern, som ägde aktier i turkiska militära fonder

(Okumus,2007). Storbritannien stoppade en franskt förslag till en FN-resolution där skulle hänsyn tas till kurdernas rättigheter i samband med irakiska truppers återintagande av staden Kirkuk, efter folkomröstningen i irakiska Kurdistan. Det visade sig att under samma vecka, 27 oktober 2017, hade Irak erbjudit samarbete i oljeutvinningen till brittiska företag just i staden Kirkuk.

Moderstaterna använder sig även av det konstruktivistiska perspektivet i sin internationell politik internationella relationer för det finns det en relation mellan det som uppfattas som identitet och det intresset som det görs anspråk på enligt perspektivet. Exempelvis ser Turkiet sig själva som en enhet med gemensamma normer och uppfattningar om omvärlden och av utvecklingen i omvärlden och genom det får det en identitet och vill befolkningen behålla den och förstärka den genom gemensamma värden som blir grunden, enligt konstruktivistiskt perspektiv, för internationell politik (Wollinger,2017, s.15). Identitet betyder i sammanhanget hur man uppfattar sig själv och det används i relation till andra. Detta kan bidra till att förstå en stat som är våldsam mot minoriteter inom sina gränser (Bjereld, Ekengren, Christina, 2015, s.33). De tidigare ovan nämnda, relativt gemensamma, värden är påtvingande värden i moderstaterna och kurdernas sammanhang. Det konstruktivistiska perspektivet förklarar aktörernas agerande med vad som är hjälplig i den givna stunden. (Bjereld, Ekengren, Christina, 2015, s.33). Nye Jr. skriver att ”konstruktivisterna påpekar att sådana begrepp som nation och suveränitet som ger mening åt både våra liv och åt våra teorier, samhällliga konstruktioner, inte bara `finns till där ute` som någon permanent verklighet” konstruktivismen som ett tillägg till liberalismen och realismen men samtidigt ”... påminner oss det konstruktivistiska angreppsmetoderna om vad de båda huvudteorierna ofta missar.” (Nye Jr.2007, s.21) Förändrade identiteter och intressen kan leda till intressanta förskjutningar i en statspolitik och ibland djupgående förändringar i världspolitiken.

4-Tolkningen av folkrättsprinciperna och folkrättsjurister

Akademiker och folkrättsexperter är inte alltid överens om tolkningen av folkrätten och många folkrättsliga principer. Tolkningen av principen om självbestämmande och förklaringen av den praktiska tillämpningen av en viss princip, kan variera från författare till författare men vissa framstående juristers uttalanden har mer tyngd i sammanhanget. Antonio Cassese är en sådan folkrättsjurist som anses vara en av de främsta folkrättstolkare av andra folkrättsjurister, vilka brukar vända sig till och citera honom. Det kan handla bla.om minoriteters rätt till självbestämmande och secession det kan handla om tolkningen av

avkoloniseringsresolutionens omfattning av vilka territorier som skulle omfattas av den/borde omfattas den och det kan också handla om under vilka omständigheter resolutionen 2625 (FRD) ger företräde till rätten till secession kontra statssuveräniteten tillexempel.

Dessa olika tolkningar av folkrättsliga principer påverkar kurdernas rätt till självbestämmande och i förlängningen rätten till secession dvs. Kurdistans självständighet. Antonio Cassese tycker att nuvarande folkrätten ger bla. inte kurderna en juridisk rättighet till självbestämmande även om kurderna har ett politiskt anspråk menar han (Cassese, 2011, s. 94). Detta för att nuvarande regleringen av folkrätten inte tillerkänner minoriteter rätten till secession menar Cassese med Ålands-fallet i baktanke. Han förklarar inte vidare om detta politiska anspråk kan ha juridiska dimensioner och i så fall under vilka omständigheter. Det är viktigt att poängtera att andra folkrättsjurister värderar den efterföljande rapporten av Ålands-fallet till Nationernas Förbund lika högt som själva rapporten. Rapportörerna förespråkar secession för minoriteter som en sista utväg då moderstaten inte kan garantera deras säkerhet. Vissa av dagens folkrättsjurister och folkrättsforskare samt akademiker i närliggande discipliner till folkrätten tycker att kurderna kan söka sin självbestämmanderätt i enlighet med resolutionerna 2625 FRD och 1514 avkoloniserings resolutionen (längre fram utförligare i denna studie).

Det visar sig också att den allmänna uppfattningen om att minoriteter inte har rätt till självbestämmande och secession från moderstaten inte är i enlighet med den praktiska erfarenheten som ägde rum de siste trettio åren inom folkrätten. I praktiken har secession ägt rum från moderstater i såväl Europa, Kosovo-Serbien, som i Afrika, Eritrea-Etiopien och Sydsudan-Sudan och Östtimor i Asien. Situation i alla fyra fallen grundade sig på den folkrättsliga principen om självbestämmanderätten med FN:s resolutioner och ICJ:s rådgivande beslut i beaktande.

Som det framgår av denna studie är andra folkrätts experter, forskare och akademiker är av annan åsikt än Cassese. Casseses ovan nämnda åsikter om att nuvarande regleringen av folkrätten inte ger kurderna rätt till självbestämmande är från 1993 men han publicerade dem i en bok år 2011, samma år som han dog, samtidigt var det ett år efter att ICJ rådgivande beslut i Kosovo-fallet kommit som talar mot Casseses uppfattning (Cassese, Antonio 2011 s.94). En ny generation av folkrättssubjekt har börjat resa sig menar andra folkrättsjurister och forskare syftande på minoritetsfolken. Kosovo albaner utgjorde en minoritet i relation till förre detta

Jugoslaviens majoritetsfolk, serber. Längre fram i denna studie framgår att man har haft för bråttom i statspraxisen gällande inställningen mot minoriteters rätt till secession.

Juristkommitténs rapport som lämnades över till Nationernas förbund i Ålands fallet tycks förbises av de traditionella folkrättsjuristerna (Svanberg- Bring, 2019, s.403).

4:1 Folkrättskällor

Internationella domstolen är enligt FN-stadgans artikel 92 ”Förenta Nationernas främsta rättskipande organ”. ”För att få en auktoritativ uppräknning av folkrättens källor (...) brukar man ofta gå till artikel 38 i Internationella domstolens stadga...”. (Bring, Mahmoudi, Wrangle, 2014, s.27)

Artikel 38

1. Domstolen, vars uppgift är att i överensstämmelse med internationell rätt avgöra sådana tvister, som hänskjutas till densamma, skall tillämpa:

- a. Allmänna eller speciella internationella överenskommelser, vilka fastställa av de tvistande staterna uttryckligen erkända regler;
- b. Internationell sedvänja, utgörande bevis för en allmän praxis, godtagen såsom gällande rätt;
- c. Allmänna, av de civiliserade folken erkända rättsgrundsatser;
- d. Med förbehåll för bestämmelsen i artikel 59 rättsliga avgöranden och de olika ländernas mest sakkunniga författares lärosatser, såsom hjälpmedel för fastställande av gällande rätt.

2. Detta stadgande skall icke inskränka domstolens befogenhet att avgöra ett mål ex aequo et bono om parterna äro ense därom.

Artikel 38 inte handlar ”... direkt om folkrättskällorna utan om rättsregler som domstolen har att döma efter.” (Bring Mahmoudi Wrangle, 2014, s.27). Enligt artikeln kommer internationella överenskommelser, traktater, i första hand som folkrättskälla. Denna handlar om staternas gemensamma viljeförklaringar och viljeförklaringars normativa innehåll som skall tillämpas. (Bring, Mahmoudi, Wrangle, 2014, s.28-27). Den andra folkrättskällan är sedvanerätten. Det som skall beaktas här är att statspraxis är inte bara ”... utrikespolitiska ageranden, utan även interna regeringsuttalanden, parlamentariskuttryck, lagstiftning och nationella domstolarnas utlåtanden. Rättskällorna i Artikel 38 (1)b och 38(1) c- statspraxis/sedvana och interna rättsordningar- flyter ihop” (Bring, Mahmoudi, Wrangle, 2014, s.32). skriver Bring. I uppsatsens sammanhang är det viktigt att ha i minnet att den kanadensiska högsta domstolens dom i Quebecs fallet, vilket folkrättsjurister anser att mönster bildande, är en nationell dom med effekter på folkrätten. Vad gäller domstolspraxis och den folkrättsliga doktrinen är inte

rättskällor utan enbart att betrakta som "hjälpmedel för fastställande av gällande rätt." (Bring, Mahmoudi Wrangle, 2014, s.32-33).

Det är anmärkningsvärt att å ena sidan är Internationella domstolen, ICJ, den högsta rättskipande organ å andra sidan står samma internationella domstolensstadga i praktiken som ett officiellt hinder mot att samma domstol skulle hantera bland andra kurdiska folkets krav på rätten till självbestämmande. Artiklarna 34 och 35 i kapitlet "Domstolens Behörighet" i Internationella domstolensstadga är problematiska i relation till självbestämmanderätten ur folkrättsligt perspektiv. Självbestämmanderätten underlättar förverkligandet av FN:s ändamål och syften nämligen att upprätthålla internationell fred och säkerheten. ICJ:s stadga stänger de juridiska dörrarna på sätt och vis till alla folk och minoriteter som strävar för sin självbestämmanderätt för att vända sig till ICJ för en rättvis dom. Artikel 34(1): "Endast stater kan vara parter inför domstolen", och artikel 35(1): "Domstolen skall vara öppen för de stater, som äro anslutna till denna stadga". Detta är en inbyggt konflikt i mellan att vara högsta rättskipande organ för FN å ena sidan och självbestämmanderätten som underlättar förverkligandet av att upprätthålla internationell fred och säkerheten som FN:s ändamål och syfte å andra sidan. Att Internationella domstolens stadga skrevs efter andra världskriget och det ser ut som det gör är förståelig men att det är fortfarande som när den antogs är problematisk för det stänger tiotals miljoner människor tillhörande olika etniska folkgrupper från nå sina rättigheter och friheter, till exempel självbestämmanderätten. Dessa artiklar borde kompletteras till exempel med ett protokoll som borde omfatta folk och minoriteter som strävar för sin rätt till självbestämmande att kunna vända sig till ICJ och kanske även olika MR-aktörer borde få möjligheten att kunna vända sig till ICJ för att domstolen skulle ta upp kränkningen av etniska gruppers och minoriteters konventionsrättighet. Detta för att en dom av ICJ har mer effekt i praktiken än kritiken av MR-kommittéerna mot det samma. Praxisen av de olika MR-kommittéernas markering av en rättighets kränkning visar att den förblir en markering under långtid.

5-Principen om självbestämmanderätten

Självbestämmanderätten är att råda över sitt politiska, ekonomiska, sociala och kulturella liv. Denna rättighet är skriven i såväl FN-stadgan artikel 1(2), som olika andra FN resolutioner, (1514 *avkolonisering resolution*) och deklARATIONER som (2625 *Friendly Relations Deklaration*) och i MR-konventionerna, Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (IKMPR) och Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (IKESKR) från 1966 ser /beskriver självbestämmanderätten som en del

av mänskliga rättigheter. Rätten till självbestämmande är en grundläggande rättighet inom folkrätten.

Rättigheten har sitt politiska ursprung i den amerikanska självständighetsförklaringen från 1776, och senare som ett uttryck för folkets vilja kan man spåra principen till den franska revolutionen 1789. Från början handlade självbestämmanderätten för ett folk om att bestämma över sitt politiska styre. På 1800-talet började nationalistiska rörelser och strömningar få en större dominans. Politiskt tolkade man principen självbestämmanderätten som att för en nation att uppnå status som självständig stat och denna statsrättighet kunde utövas ur befolkningens etniska homogenitet (Musgrave, Thomas, D. 2000, s.2 ff.). Detta var en liberal uppfattning av självbestämmanderätten. Kravet på självbestämmanderätt kom inte bara från liberalerna, utan även de socialistiska och kommunistiska rörelserna hade gått ut med nationernas självbestämmanderätt bland de ryska bolsjevikerna. År 1913 skriver Stalin en lång artikel om nationernas självbestämmanderätt. 1914 hänvisar Lenin sitt ställningstagande av principen till Stalins artikel om nationernas självbestämmanderätt. Efter den ryska revolutionen 1917 skrivs den in i den sovjetiska konstitutionen (Svanberg Katinka, Bring Ove, 2019, s. 359).

Det bör emellertid uppmärksammas att självbestämmanderätten i sovjetisk doktrin var en självklarhet så länge den tjänade klasskampen menar Cassese. I den meningen har principen inte egenvärde utan den ansågs som ett verktyg för att tjäna den kommunistiska klasskampen (Cassese Antonio, 1996, s.19).

År 1916 formulerade den amerikanske presidenten Woodrow Wilson sin doktrin som är känd som "de fjorton punkterna", vari han i princip formulerade att varje nation hade rätt till sin egen självständiga stat. Wilsons förslag handlade om folket som levde under de i första världskriget besegrade ländernas ockupation och kolonier och inte folken som levde under de segrade makternas och inte heller inkluderade folken som levde i deras kolonier (Hannum Hurst, 1996, s.27).

Folkrätten består bland andra av överenskommelser mellan stater i det internationella statssystemet vilket grundar sig på överenskommelser om principen om staters territoriella integritet. Självbestämmanderätten innebär inte rätten till direkt självständighet, för då ställs denna princip mot principen om staters rätt till suveränitet. FN-stadgans artikel 2(4) handlar om våldsförbud, statssoveränitet och staters territoriella integritet. Här dyker problemet upp med två principer av samma dignitet, annorlunda uttryckt konflikt mellan rättigheterna. Båda principerna, självbestämmanderätten och staters rätt till territoriell integritet, har jus Cogens status trots att de kan upplevas som varandras motsatser. Självbestämmanderätten måste med

ett visst undantag respektera statens rätt till territoriell integritet. Detta förklaras med att folkrätten i grund och botten består bland andra av överenskommelser mellan stater i det internationella statssystemet vilket grundar sig på överenskommelser om principerna om staters territoriella integritet. (Cassese 1996, s.43ff, Blanke- Abdulrahim, 2014, s.545)

5:1 Självbestämmanderätten som en juridisk princip

Efter första världskriget ansågs inte principen om självbestämmanderätten som juridisk åberopbar utan sågs vara ett politiskt koncept. Detta synsätt finns med i Internationella Juristkommitténs (med uppdrag från Nationernas Förbund, föregångaren till FN) summering av Ålandsfrågan från 1922 skriver Musgrave (Musgrave, 2000, s. 32 ff.). Det är anledningen till att principen inte hade fått en status av folkrättslig regel skriver Cassese (Cassese, 1996, s. 27). Självbestämmandepincipen kom att betraktas fram till andra världskriget som ett viktig politisk koncept utan någon större juridisk relevans. Emellertid satte antagandet av FN-stadgan 1945 punkt för denna inställning.

Självbestämmanderätten får en juridisk status när FN-stadgan antas 1945 i artikel 1 (2) och därmed blir självbestämmanderätten en folkrättslig princip. Artikel 1 (2) i FN-stadgan beskriver syftet med organisationen. Artikel 1 (2) slår fast att utveckla fredliga relationer mellan nationer baseras på respekten av principen om folkens lika rättigheter och självbestämmanderätt. Inrättandet av principen om självbestämmanderätt i FN-stadgan i sig, fastslår principen som allmänt erkänd, som jus cogens och en långtgående juridisk rättighet idag. (Crawford, James 2006 s.122–123). Cassese skriver att artikel 1(2) inte omedelbart men på lång sikt haft juridiska och politiska effekter på folkrätten som en följd av rättens inkluderande i FN-stadgan. Denna inkluderande skulle komma till gagn för olika etniska folkgrupper som eftersträfvade självständighet, inte minst i kolonierna (Cassese, 1996, s. 65). Självbestämmanderätten tas upp också i FN-stadgans olika artiklar, Artikel 55 om internationellt, ekonomiskt och socialt samarbete, Artikel 73 handlar om icke-självstyrande territorier vilkas befolkning ännu ej uppnått fullt självstyre. Artikel 73 stadgar att de länder som förvaltar dessa territorier erkänner grundsatsen, att invånarnas intressen skall komma i första hand såsom att främja dessa territoriers befolkning gällande politiskt, ekonomisk och socialt framåtskridande för att främja deras självstyre och i deras strävan efter fria politiska institutioner. Artikel 76 i FN-stadgan preciserar självbestämmanderätten genom betoning av förvaltarens systemets grundläggande syften, nämligen att vara i överensstämmelse med, i

FN-stadgans artikel 1 angivna ändamål "... genom att befordra förvaltarskap för områdenas invånares framåtskridande i politisk, ekonomisk och socialt avseende samt på uppfostran område där till deras fortskridande utveckling mot självstyre eller oberoende..." med hänsyn till befolkningens fria önskemål.

Principen om folkens lika rättigheter och självbestämmanderätt i FN-stadgan har antagits av en statskonsensus om att självbestämmanderätten inte innebär en rätt till secession för minoriteter. Att rättigheterna är vaga trots deras konsistenta formuleringar beror det på att de används som ett verktyg för att utveckla vänskapliga förhållanden mellan stater. Detta framgår tydligt i alla tre redan tidigare nämnda artiklar 1(2), 55 och 73. Kontexten för begreppet självbestämmanderätten i artiklarna är att de syftar till att "utveckla vänskapliga relationer." Cassese skriver att rätten till självbestämmande inte ansågs ha ett egenvärde och den kunde lätt åsidosättas om implementeringen av självbestämmanderätten innebar ett hot mot staters vänskapliga relationer (Cassese 1996, s.43ff).

Detta är intressant med tanke på uppsatsen studieobjekt Kurdistan är uppdelat mellan fyra olika stater med olika relationer och allianser med andra stater, vilket gör svårare den folkrättsliga situationen för det kurdiska folket. Men tiderna har också förändrats jämfört med dagen FN-stadgan antogs. FN:s praxis och även senare dokument, deklARATIONER och konventioner visar att en förändring har skett med tanke på ICJ-rådgivande domar, avkoloniseringsresolutionen och Friendly Relations-deklarationen och implementeringen av dessa resolutioner.

Av Artikel 1 (2) i FN-stadgan framgår att utveckla vänskapliga förbindelser mellan nationerna grundade på aktning för principen om folkens lika rättigheter och självbestämmanderätt, samt vidta andra lämpliga åtgärder för att befästa världsfreden. Artikel 1(2) i FN-stadga beskriver syftet med FN, nämligen att upprätthålla internationell fred och säkerhet- Detta syfte skall uppnås vid sidan av praktiska kollektiva åtgärder, såsom att förebygga och undanröja hot mot freden och förebygga andra fredsbrott och för att uppnå det måste FN grunda sin verksamhet på"... principen om folkens lika rättigheter och självbestämmanderätt".

Självbestämmanderätten tas också upp i FN-stadgans Artikel 55, Artikel 73 och Artikel 76 som fram gick tidigare. Artikel 55 under kapitlet gällande internationell ekonomiskt och socialt samarbete handlar om att uppnå de av FN stadgade förhållanden och välstånd såsom utveckling, högre levnadsstandard, social och ekonomisk utveckling, lösa problemen med

internationell hälsovård och kulturellt samarbete samt allmän aktning för och respekterande av mänskliga rättigheter och grundläggande friheterna utan åtskillnad på ras, språk eller religion. I artikeln framgår det tydligt att dessa mål måste uppnås genom "... aktning för principen om folkens lika rättigheter och självbestämmanderätt grundade förbindelser mellan nationerna..." (FN-stadga (artikel 55 (1)))

Självbestämmanderätten underlättar förverkligandet av FN:s ändamål och syften formulerade i FN-stadgans artikel 1, att upprätthålla internationell fred och säkerheten, här kan slutsatsen dras att det finns ett tydligt samband mellan självbestämmanderätten och FN:s huvud syfte, *att upprätthålla internationell fred och säkerheten*. Självbestämmanderätten sätter för det första upp menar Kjell Goldman ett hinder för separatistiska rörelser att agera utan folkligt mandat. För det andra gör självbestämmanderätten det svårare för moderstaten att motsätta sig folklig separatism och för det tredje sätter självbestämmanderätten ett kriterium för andra staters och regeringars statsbildningsanspråk (Goldmann, Kjell, 2020, s.70).

Liknande resonemang framgår även av domen i Quebec fallet av den kanadensiska högsta domstolen, där fastslogs nämligen att självbestämmanderätten har som uppgift att upprätthålla internationell fred och säkerhet, samt samexisterar självbestämmanderätten med principen om staternas territoriella integritet (Supreme Court of Canada para 27).

5:2 Avkolonisering Deklaration och självbestämmanderätten

FN-stadgan behandlar koloniala folks självbestämmande i kapitel XI artikel 73 och kapitel XII artikel 76. Folkrättsjuristerna ansåg att principen om självbestämmanderätt i FN-stadgan var en milstolpe som härledde till grunden för principens utveckling till en juridisk rättighet. (Patric Thornberry 1993). Det lade grunden för att principen om folkets självbestämmanderätt utvecklas till en rättighet. (Svanberg-Bring, 2019, s.361). I december 1960 antogs resolution 1514 (XV), av FN:s generalförsamling. Resolutionen som var en deklARATION om beviljande självständighet för koloniserade länder och folk slogs fast att alla koloniserade länder och folk, (främst i Afrika) hade rätt till självbestämmande.

Socialistiska länder med Sovjetunionen i spetsen började, med stöd av tredje världen och principen om självbestämmanderätten, argumentera för ett avslutande av det koloniala systemet runt om i världen. De stora kolonialmakterna, Storbritannien, Frankrike och Belgien, visade initialt motstånd i början men de fick ge sig under rådande omständigheterna på 1950 och 1960-talen och resolutionen 1514 antogs i december 1960 (Cassese, 1996, s.49).

I resolutionens första artikel framgår att utsätta ett folk för utländsk dominans och exploatering är ett förnedrande av ursprungsbefolkningens fundamentala mänskliga rättigheter (resolution 1514 Artikel 1).

Koloniernas befolkning hade tre alternativ att fritt välja mellan enligt deklarationens artikel 7, nämligen att ett icke-självstyrande territorium kan uppnå självständighet genom:

- a, - skapandet av en ny suverän självständig stat,
- b, - förenas med en redan befintlig självständig stat eller
- c, - integrering i en redan existerande självständig stat.

Avkoloniseringsdeklarationen resulterade i stora framgångar för FN och dess medlemmar. På Förenta Nationernas lista över icke-självstyrande områden, återstår det bara 17 entiteter på en befolkning på cirka 1,5 miljoner invånare (UN 1514).

Artikel 2 i avkoloniseringsdeklarationen understryker att alla folkgrupper har rätt till självbestämmande och fritt avgöra sin politiska status och fritt sträva efter sin ekonomisk, social och kulturella utveckling. Avkoloniseringsresolutionen har utgjort grunden för Internationella domstolens rådgivande yttrande och beslut där domstolen har kommenterat innehållet och omfattningen av avkoloniseringsresolutionen, bland andra i fallen ICJ 1971 Namibia, ICJ 1975 Västsahara och ICJ 1995 Östtimor. Namibia var en tysk koloni som administrerades av Sydafrika på uppdrag av Nationernas Förbund (NF). FN tog ansvaret för tyska kolonierna men Sydafrika vägrade överlämna Namibia. Samtidigt praktiserade Sydafrika apartheid som stred mot förvaltarmandatet. Efterbegäran från FN:s generalförsamling fann ICJ att Sydafrikas position, apartheids politik, stred mot förvaltarmandatet och att folkets rätt till självbestämmande omfattar alla icke-självstyrande territorier (ICJ, 1971, s.12).

ICJ:s relevans för denna studie ligger i att ”*folkets rätt till självbestämmande omfattar alla icke-självstyrande territorier.*” Kurdistan är ett territorium som har bebott av kurder i cirka 3000–4000 år medan araber har erövat området för knappt 1400 år och sedan har turkar kommit till området för knappt 1000 år sedan. Kurderns koppling till landområde, där de idag bor som majoritets folkgrupp, är drygt 3000 år äldre än moderstaternas majoritetsfolks inflyttning till omkringliggande områden (undantag Persien). Därmed är den territoriella elementet i kurdernas fall är mycket centralt och därför borde ha ett samband till avkoloniseringsdeklarationens omfattning inte minst för att det har ”*efter det kallakrigets slut*

blivit vedertaget att självbestämmanderätten har en existens utanför koloniala situationer” (Hannum, Hurst 1996, s.34, citerat i Svanbeg-Bring 2019, s. 364).).

Västsahara har varit en del av den spanska imperiet fram till 1975. Territoriet har tagits på FN:s lista över territorier som skall avkoloniseras. FN antog resolutionen 2027, 1969 för att sätta press på Spanien och 1973 bildade västsaharier Front Polisario som startade en väpnad kamp mot Spanien som lämnade Västsahara 1975 som ockuperades av Marocko samma år. Grannlandet Mauretanien gjorde också anspråk på Västsaharas territorier. Då begärde generalförsamlingen av Internationella domstolen svar på två frågor viken ena var om Västsahara var Terra Nullis innan Spaniens kolonisering av området och den andra var om det fanns juridiska band mellan Västsahara och de två länderna.

Domstolen har lagt stor vikt vid generalförsamlingens resolutioner i det här fallet, speciellt på resolution 1514 från år 1960. Anledningen till det var att Spanien använde just avkolonialiseringen som invändning mot domstolens eventuella svar på de två frågorna.

Domstolen gör en sammanfattande tolkning av vikten av självbestämmanderätten i internationell rätt samt vikten av själva principen för hela FN-systemet i Västsahara domen. ICJ svarade nej på första frågan, dvs Västsahara var befolkad av västsaharier och på andra frågan var banden för svaga med båda länderna och därmed slog ICJ fast att Västsaharas befolkning har rätt till självbestämmande enligt resolutionen 1514 om avkolonialisering av ett territorium (ICJ, 1975). Domens legala fokus ligger på folkets självbestämmanderätt och att ”folkets genuina vilja bör beaktas” står det i domen. (ICJ,1975, Svanberg-Bring 2019, s.33) Att befolkningens fria och genuina vilja är den avgörande faktorn för självbestämmanderätten har bekräftats genom domen. (ICJ,1975, Svanberg-Bring, 2019, s.382).

Domstolen pekar på att genom resolution 1514 och resolution 2625 finns det flera sätt för folken att utöva sin självbestämmanderätt (ICJ,1975, para. 57–58).

I Artikel 6 i resolutionen 1514 är man mån om att självbestämmanderätten inte får praktiseras på något sätt som kränker en stats suveränitet eller territoriella integritet vilket kom att vara i strid mot deklARATIONEN och mot FN-stadgan (resolution 1514 (XV)). DeklARATIONEN i sin helhet handlar om extern självbestämmanderätt och att staters territoriella integritet har fått en överordnad position i relation till principen om självbestämmanderätt, vilket innebär att enligt deklARATIONEN tillfaller självbestämmanderätten befolkningen i sin helhet, dvs etniska och nationalistiska minoriteter har inte någon rätt till självbestämmande kommenterar Cassese. (Cassese, 1996, s.72)

Bland FN medlemmar har det rått en konsensus om principen *uti possidetis*, de vill se nya stater bibehåller de gränser de hade innan självständigheten, även denna ansågs vara överordnad självbestämmandepincipen. (UN yearbook, 1960 s.48). Under 1960-talet utropades 17 självständiga stater, alla definierades utifrån de befintliga gränser som tidigare dragits upp av kolonialister. Dessa “befintliga gränser” är viktiga i framställningen av kurdernas situation som är uppsatsens forskningsämne. På Versaillesfreden:

”...1919 hade man tänkt sig att det var folket som skulle bestämma gränserna så kan man (...) säga att under avkoloniseringen var det gränserna som fick bestämma folket. Detta betyder att de människor som bodde inom de godtyckligt utstakade kolonialgränserna också antogs utgöra eller bilda folk” (Bring, Mahmoudi, Wrangle, 2014, s.73) oavsett språkliga kulturella och etniska skillnader och bakgrund.

Som följd av en liknande politik, under och efter första världskriget, hamnade kurderna i fyra olika länder som nybildades som en följd av Sykes-Picot avtalet 16 maj 1916 mellan de två stora kolonialmakterna, Storbritannien och Frankrike. Avtalet godkändes av Ryssland samma år och avtalet utgjorde grunden för Sévres överenskommelsen från 1918, och även om det senare tillkom några ändringar i detta avtal, så var huvudmålet i Sykes-Picot avtalet att rita dagens Mellanösterns karta och avskaffa Osmanska riket helt och hållet.

Självbestämmanderätten har en intern och en extern aspekt. Svanberg och Bring skriver att” otvivelaktigt har självbestämmanderätten kommit att fokusera på den externa självbestämmanderätten...” och att “Den externa självbestämmanderätten kom till för att fokusera på dekolonialisering...” (Svanberg-Bring, 2019, s. 363) vilken i sin tur har lett till tolkning av artikel 1(2) i FN-stadgan som anger

“... rätten till självbestämmande enbart eller främst tillkom befolkningen inom territorier som inte geografisk hänger ihop med den förvaltande staten, och i vilka det bor folk som huvudsakligen tillhör en annan kultur en moderstatens; dvs rätten till utbrytning tillkom kolonier i traditionell bemärkelse.” (Svanberg-Bring, 2019, s. 363)

Att avkoloniseringen endast skulle gälla för koloniala folk att bilda egen stat har man inom folkrätten både diskuterat och ifrågasatt. Det geografiska inslaget har kritiserats hårt under 1960-talet skriver författarna Svanberg-Bring:

”Det föreföll som om enbart kolonialism `på distans` kunde generera en rätt till självbestämmande, medan förtryck av andra nationella folkgrupper inom en statsbildning (som av kurder inom turkiska, irakiska eller iranska delarna av Kurdistan) inte kunde aktualisera principen” (Svanberg-Bring, 2019, s. 363-364).

Författarna skriver vidare att i den postkoloniala folkrätten, har detta synsätt tillbakavisats och självbestämmanderättens normativa innehåll utvecklats till att omfatta både interna och externa aspekten.” (Svanberg-Bring, 2019, s. 364). Kjell Goldman är på samma spår som Svanberg-Bring vad gäller tolkningen av avkoloniseringsdeklarationen och kurder i ”Kurdistan”, dvs att ”FN-principen om självbestämmande avser endast offren för europeisk kolonialism, har det till och med hävdats” skriver han och fortsätter vidare att till kolonialismens ”... offer skulle kunna räknas Kurdistan detta med hänsyn till att gränserna i Mellanöstern drogs upp av Frankrike och Storbritannien under första världskriget, varvid det kurdiska folket hänvisades till minoritetsstatus i några av de nyskapade länderna...”. (Goldmann, 2017).

5:3 Friendly Relations-deklarationen och principen om självbestämmanderätt

Friendly Relations-deklarationen (FDR) antogs av en samstämmig FN generalförsamling den 24 oktober 1970. Deklarationen var ett initiativ från tredje världen med understöd av östblocket, medan västmakterna opponerade sig i början men de ändrade sig när antagandet av FDR skedde i konsensus i generalförsamlingen (Svanberg-Bring, 2014, s.392). 25 år hade passerat sedan antagandet av FN-stadgan och världen befann sig mitt i ett politisk spänt läge, dvs. det kalla kriget, mellan Väst och Östblocket. En bekräftelse på staternas bundenhet av FN-stadgans principer, framför allt våldsförbudet, i relationerna mellan stater var nödvändig. Syftet med deklarationen

”... var att fastställa en gemensam uppfattning av stadgan principer. Deklarationen är således ett mycket viktigt folkrättsligt dokument och dess innehåll anses vara sedvanerätt. Internationella domstolen har också uttalat, bland andra i Nicaragua-målet (1986), att deklarationens innehåll är att anse som sedvanerätt” (Mahmoudi, 2008, s.36).

Genom FRD preciserades självbestämmanderätten och vidare utvecklades i relation till FN-stadgan (Svanberg-Bring, 2019, s.392-93). Av deklARATIONEN framgår att principen om folkens självbestämmanderätt ger ”*varje folk* rätten att fritt och utan yttre inblandning bestämma över sina politiska förhållanden” och att varje stat “har skyldighet att respektera denna rätt i enlighet med stadgans bestämmelser.” (Svanberg-Bring, 2019, s.392-93)

Artikel 5 i FRD förpliktigar stater att avhålla sig från våld som berövar andra folks” självbestämmanderätt och frihet och oberoende.” Mot självbestämmanderätten står alltså principen om respekt för staternas territoriella integritet. Bring skriver att ” Detta är en princip som inte direkt riktar sig till folk som vill ha självbestämmande utan till andra stater, andra stater skall alltså inte blanda sig i en självbestämmande konflikt så att den territoriella integriteten kränks.” (Bring, Mahmoudi, Wrangle, 2014, s.74).

FRD öppnar för två nya aspekter vad gäller självbestämmanderätten fortsätter Bring. Det ena är att FRD ger ”...principen allmän tillämpning genom att utsträcka den utanför det koloniala konceptet och också för första gången explicit formulera den interna självbestämmanderätten, om än i begränsad form” (Svanberg-Bring, 2019, s.393), och det andra är att FRD ”... öppnar för flera varianter när det gäller hur självbestämmanderätten kan utövas genom FRD paragraf 4, som ger valmöjligheter dvs. antingen egen stat, sammangående med annan stat eller att bestämma om andra former av politisk status.” (Svanberg-Bring, 2019, s.393).

Den interna självbestämmanderätten finns i paragraf 7 men det anses ge en rätt för ras och religiösa grupper. Cassese framhåller att paragraf 7 i FRD inte ger etniska, språkliga eller kulturella minoriteter någon självbestämmanderätt (Cassese 1995, s.114) medan Musgrave av motsats åsikt av samma paragraf i FRD. Musgrave anser att FRD para. 7 e contrario ger folk som ej tillåts delta i statens styre rätt att kräva självständighet (Musgrave,1997, s.75-76, se även Svanberg-Bring, 2019, s.394).

Principen om staternas territoriella integritet är reglerade i FN-stadgans artikel 1(2) och i artikel 2 och det handlar om samtliga medlemsstaternas suveräna likställdhet. Artikel 2(4) förbjuder hot om eller bruket av våld i internationella relationer. ”Alla medlemsstater skola i sina internationella förbindelser avhålla sig från hot om eller bruket av våld, vare sig riktat mot någon annan stats territoriella integritet eller politiska oberoende, eller på annat sätt oförenlig med Förenta Nationernas ändamål”. Detta kan tolkas som om principen om staternas territoriella integritet går före folkets självbestämmanderätt. Artikel 5 i FRD handlar

om principen om folkets lika rättigheter och självbestämmanderätt. Det framgår tydligt att med självbestämmanderätten

“... skall icke förstås att det tillåter eller uppmuntrar handlingar som skulle helt eller delvis upplösa eller skada den territoriella integriteten och politiska enheter i suveräna och oberoende *stater som iakttar principen om folkets lika rättigheter och självbestämmanderätt, (...) och sålunda har en regering som representerar territoriets folk i dess helhet, utan åtskillnad med avseende på ras, tro eller hudfärg.*”

FRD ger ett tydligt besked om att statssuveränitet och territoriell integritet är inget absolut utan är villkorat och det gäller för ”... *stater som iakttar principen om folkets lika rättigheter och självbestämmanderätt, (...) och sålunda har en regering som representerar territoriets folk i dess helhet, utan åtskillnad med avseende på ras, tro eller hudfärg.*” (FRD artikel 5).

Artikel 5 i FRD ger *varje folk* självbestämmanderätten utan yttre inblandning bestämma över sina politiska förhållanden och fullfölja sin ekonomiska, sociala och kulturella utveckling samt att varje stat har skyldigheten att respektera denna rätt i enlighet med bestämmelser i FN-stadgan.

FRD har också tolkats och tillämpats av Kanadas högsta domstol efter folkomröstningen om Quebecs självständighetsanspråk 1995. 1995 anordnade Quebec en folkomröstning, valdeltagandet blev högt med 93,5 % och en nej sidans röster blev 50,58 % mot tidigare 60% i en tidigare folkomröstning. Därför begärde den federala regeringen att Kanadas högsta domstol skulle utreda om en självständighetsförklaring var förenlig med den kanadensiska författningen och om den skulle ha folkrättsligt stöd. Domstolen kom fram till att en ensidig självständighetsförklaring skulle vara författningsstridig men om folkomröstningen i Quebec beslutade om oberoende, saknade övriga Kanada grund för att hindra Quebecs regering att driva självständighet och därför skulle utträdet villkor avgöras i förhandlingar enligt den kanadensiska författningens principer. Domstolen förklarade också att det inte fanns någon folkrättslig grund för Quebec att ensidigt förklara sig självständigt, och att Quebec inte hade rätt att hänvisa till självbestämmanderätten och tvinga den övriga Kanada till sin linje, men förhandlingar hade de rätt till enligt domen. (Goldmann, 2020, s. 88). Kanadensiska högsta domstolens utlåtande från 1998 har ansetts mönsterbildande bland folkrättsjurister.

Studien om Quebecs strävan mot självständighet visar intressanta aspekter gällande självbestämmanderätten och internationell rätt. Interna självbestämmanderätten råder även i Kanadas övriga provinser. Högsta domstolen refererar i sin dom till FRD angående de möjligheterna som finns vid den externa självbestämmanderätten. Domstolen bekräftar FRD:s definition på hur självbestämmanderätten kan implementeras när ett folk i en moderstat kräver rätt till självbestämmande (Supreme Court of Canada, 1998, para. 126). Det visar sig också att den externa självbestämmanderätten stöds av internationell rätt men det är implementeringen och utformningen av den som är kontroversiell. Folket som utropar sin självständighet garanteras ej secession skriver kanadensiska högsta domstolen i domen (Supreme Court of Canada, 1998, para. 111-112). Samtidigt förvägrar inte internationella rätten ett folk från extern självbestämmanderätten när den interna självbestämmanderätten inte kan åtnjutas enligt den kanadensiska högsta domstolens dom (Supreme Court of Canada, 1998, para. 138). Quebec domen visar att även när ett folk har rätt till extern självbestämmanderätt innebär det inte per automatik rätten till självständighet, menar Cassese (Cassese, 1996, s. 251). Detta är inte minst på grund av att anspråk på självbestämmande är ett politiskt beslut och det sker inom ramen för en demokratisk styrelse och den existerande konstitutionen (Supreme Court of Canada, 1998, para. 149, 151). Vidare framgår i artikeln 5 i FRD att alla stater har en skyldighet att främja förverkligandet av principen om folkens lika rättigheter och självbestämmanderätt. Enligt artikel 5-b framgår av statsskyldigheten att åstadkomma ett snabbt slut på kolonialismen med hänsyn till de berörda folkens "fritt uttryckta vilja" har staterna skyldigheten att genom samfälliga eller enskilda åtgärder främja folkens lika rättigheter och självbestämmanderätt.

FRD är en utmaning av statssuveräniteten under särskilda omständigheter. Det går att läsa av FRD att statssuveräniteten är villkorat till FN:s huvudsyfte och principerna i FN-stadgan. Om en minoritet diskrimineras, utsätts för omfattande förtryck och förvägras rätten till intern självstyre aktualiseras då rätten till självständighet. "Moderstatens suveränitet får då vika. Denna tolkning framgår av FN-deklarationen 1970 om staters vänskapliga förbindelser den så kallade (Friendly Relations-deklarationen)" menar Ove Bring med hänvisning till Kosovo-Serbien konflikten (Bring, 2008).

Det socialistiska republiken Jugoslaviens sammanbrott i början av 1990-talet ledde till blodiga självständighetskrig mellan de fyra av sex autonoma regioner och majoritets regionen Serbien. Av autonoma regioner bröt Slovenien sig loss från Jugoslavien 1991. Kroatien och Bosnien-Hercegovina erkändes av omvärlden, under pågående inbördeskrig, med EU:s stora

länder i spetsen. Återstod kvar Montenegro och Kosovo tillsammans med Serbien av det gamla Jugoslavien. När Kosovos albanska befolkningens relationer med serbiskt styre började komma till uttryck i form av albansk nationalism blev Kosovo den väpnade konfliktens centrum. Serbien svarade med att dra in Kosovos konstitutionellt säkrade autonoma status. Trots FN:s fördömande och massiva reaktioner från omvärlden ändrade inte Serbien sin Kosovo politik (UN Doc.1160, 1989). Serbiens krigföring mot Kosovos motståndsrörelse UCK, Kosovos Befrielse Armé, UCK och civila i Kosovo ledde till Natos militära angrepp på serbiska militära mål in i Serbien och de trupper som var på väg in till Kosovo (Globalis, 2021). Efter två månaders flygbombande gick Serbien med på att Kosovo ställdes under bevakning av FN och Nato. FN:s säkerhetsråd hade tagit en rad resolutioner, 1160, 1199, 1203, 1244 och 1239, som manade till fredsförhandlingar och fördömde allt våld från båda sidor. Samtidigt bekräftade samma resolutioner Jugoslaviens territoriella integritet (Referens till Jugoslaviens territoriellintegritet anges i början av resolution 1203) och en förbättrad status för Kosovoalbanerna som skulle leda till en högre grad av självständighet (resolution 1160). Resolution 1244 från 1999 betonade visserligen Jugoslaviens suveränitet och territoriella integritet men i enlighet med resolutionen upprättade FN en civil administration, UNMIK, för Kosovo. FN:s särskilde sändebud Martti Ahtisaari (2005) skulle undersöka huruvida Kosovo skulle vara en del av Serbien eller om Kosovo hade rätten till självständighet (UN Security Council). Ahtisaari rekommenderade i sin Rapport, februari 2007, att Kosovo skulle bli självständigt under övervakning av internationella samfundet. Han rapporterade att parterna hade motsatta positioner i konflikten vad gällde lösningen, att Jugoslavien hade förlorat sin kontroll över Kosovo och ett återinförande inte skulle accepteras av majoriteten (UN Security Council, 2007).

Ahtisaariplanen förkastades av Serbien, och Ryssland gjorde tydligt från sin sida att det skulle sätta in sitt veto om Kosovos självständighet kom till säkerhetsrådet. Men det hindrade inte Hachim Thaci, dåvarande premiärministern i Kosovo att utropa Kosovo som en suverän och självständig stat i februari 2008. Självständighetsförklaringen motiverades av Thaci att deras demokratiskt valda parlamentsledamöter förklarade Kosovo som en självständig stat baserat på folkets vilja samt på FN:s representanten Ahtisaaris förslag och rekommendationer. Serbien menade att självständighetsförklaringen stred mot folkrätten och även resolution 1244 från 1999 och tog upp fallet till FN:s generalförsamling. Generalförsamlingen antog en resolution, på Serbiens och många andra länders stöd, som öppnade vägen för en förfrågan till internationella domstolen i Haag.

Frågan var följande:

“Is the unilateral declaration of Independence by the provisional institutions of the Self-Government of Kosovo in accordance with international law”?

Frågan var kort och koncist, med andra ord fråga som kunde besvaras med ett ja eller nej. Domstolen skulle ta ställning till om Kosovos självständighetsförklaring var förenlig med folkrätten eller inte. Ingen följdfråga, såsom vad skulle konsekvenserna bli av Kosovos självständighetsförklaring, ställdes. Domstolen kom fram till att allmänna folkrätten inte innehåller förbud mot självständighetsförklaringar och att Kosovos självständighetsförklaring den 17 februari 2008 inte stred mot den allmänna folkrätten. (ICJ, 2010). Kosovo-fallet visar på omständigheterna om hur kan ett folk göra sig loss från moderstaten enligt folkrätten. Kosovo hade från början ett mindre lokalt styre med begränsad makt och inflytande. I det här läget hade Kosovo svårighet att göra anspråk på suveränitet. Kosovo-fallet visar att ett folk har rätt att kräva extern självbestämmanderätt när moderstaten motarbetar den interna självbestämmanderätten. Folkrätten har genom Kosovo kommit ett steg framåt gällande den externa självbestämmanderätten. Kosovos rådgivande yttrande av ICJ ger det starkaste prejudikatet än någonsin för en möjlig rätt till ensidig remedial secession, att separeras från moderstaten under exceptionella omständigheter, såsom ihållande kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Fallet vilket har också gett en prejudicerande effekt på folkrättsperspektivet för den externa självbestämmanderätten, dvs rätten till självständighet har förverkligats och därmed aktualiserats så att det kan diskuteras när liknande fall blir aktuella. Serbien avskaffade Kosovos autonomi, den interna självbestämmanderätten, vilket fick kosovoalbaner att reagera och i slutändan kräva den externa självbestämmanderätten. I uppsatsens sammanhang avviker Kosovo -Serbien kontexten från den kurdiskakontexten vad gäller Kurder-Turkiet, Kurder-Iran och Kurder-Syrien relationen (utom irakiska Kurdistan) då de saknar någon form av autonomi eller intern självbestämmanderätt.

5:4 Minoriteter och principen om självbestämmanderätt

Det är en allmän uppfattning inom folkrätten och bland vissa ansedda folkrättsjurister att minoriteterna inte har rätt till självbestämmanderätt och secession (Cassese, 2011, s.94). Minoriteterna har inte ansetts vara ett folk. Denna uppfattning grundar sig på Internationella juristkommissionen rapport i Ålands målet 1920. Begreppet folk och minoritet studeras här ur perspektivet ett folks rätt till självbestämmande. Det finns ingen allmän officiell definition vare sig på folk eller minoriteter trots att båda begreppen förekommer ofta i olika internationella sammanhang i debatten som följd av etnisk uppvaknande och nationalistiska

strävanden inte minst för att folk har rättigheter som är tecknade i internationella dokument (Johansson Dahre Ulf, 1992).

Artikel 1 i MR-konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter och konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter börjar med "*Alla folk har rätt till självbestämmande*" och FN-stadgan börjar med "*Vi förenade Nationernas folk...*". Det ändå inte går att läsa ur dessa en definition på vad folk och minoritet är och när det inte finns en formell definition på vad "*folk och minoritet*" är, gör det lättare för den dominerande gruppen att förneka, folk och minoriteters existens för att hindra de att ställa krav på staten menar Johansson Dahre (Johansson Dahre Ulf, ,1992)

Begreppet folk förekommer i folkrätten men ofta i olika betydelser som i begreppet "folkrätten." Folkrätten här är ett regelverk mellan stater och inte mellan folken direkt. Folket har självbestämmanderätt men så länge folket inte är definierat är det bara en möjlighet för den dominerande gruppen, det vill säga förtryckande gruppen att lyckas med sin fortsatta förnekelse av förekomsten av minoriteter "... oavsett om de är folk eller etniska minoriteter" menar Johansson Dahre (Johansson Dahre Ulf, ,1992).

Att det inte existerar en officiell definition på vad folk och minoritet är och att göra en åtskillnad mellan begreppen folk och minoritet har sina ekonomiska-politiska fördelar för den dominerande gruppen, och det går att räkna ut "...de rättsföljder som är förknippade med begreppen vilket handlar om staternas territoriella suveränitet, vilken skulle vara hotad om varje grupp inom en stat skulle ha rätt till secession" (Johansson Dahre Ulf, ,1992) skriver Dahre. Crawford skriver att en betydande skillnad mellan minoritet och folk är att en minoritet ställs i relation till majoriteten medan ett folk ställs inte i relation till andra folk i området (Crawford,1992, s.61). En liknande påminnelse kommer från Johansson Dahre då han menar att när en grupp som genom sin etnisk eller geografisk härkomst skiljer sig språkligt från den dominerande majoritets gruppen i landet brukar kallas för minoritet men att denna definition inte visar någon självklar distinktion med folk begreppet.

"Folk oavsett var i världen de bor verkar ha en känsla för kulturell identitet, över tid, rum och uppfattningar om gränserna mellan dem och andra. Oavsett de band som vi erkänner existera mellan kulturer eller samhällen, uppfattar vi gränser och distinktioner" (Johansson Dahre Ulf, ,1992) skriver Johansson Dahre.

För att ett folk skall definieras som ett annat folk än moderstatens dominerande folk krävs det ytterligare kriterier som finns i folkrättsliga dokument. Frågan är politisk kontroversiell och saknar därför en heltäckande definition av folk menar Bring (Bring, Mahmoudi, Wrangle, 2014, s. 73),

I den existerande statspraxisen finns det två aspekter som måste hänsyn tas till för att frågan om vad folk är skall bli folkrättslig relevans. Ena är att någon form av historisk legitimitet skall finnas för att skiljas från moderstatens dominerande folkgrupp, till exempel gränser som i fallet Jugoslavien hade en historisk gräns gått mellan utbrytarstaterna och moderstaten, Jugoslavien, Bosnien, Slovenien, Kroatien och även Eritrea och Etiopien. (Bring, Mahmoudi, Wrangle, 2014, s. 73).

En annan viktig aspekt är huruvida utbrytarfolkets rättigheter respekteras eller ej det vill säga central maktens förtryckarpolitik (Bring, Mahmoudi, Wrangle, 2014, s. 75).

Denna aspekt är intressant både folkrättsligt och även politiskt för den föreliggande studien. Krävs det att ett folk bildar egen stat först och dess rättigheter tillgodoses för att definieras som ett folk eller måste folk leva kvar under etniskt förtryckt i moderstaten tills någon kallar det för folk? Svaret på denna fråga är inte helt tydligt i folkrätten och praxisen är närmast obefintligt.

Det närmaste exemplet är än så länge Kosovo fallet. Om ett folks, utbrytarfolkets, rättigheter kränks och inte tillgodoses eller inte existerar alls måste statssuveräniteten ge vika enligt Friendly Relations- deklARATIONEN. Kurdiska folkets alla etnisk-nationella rättigheter har oavbrutet kränkts under snart 100 år i Turkiet och i Iran, samt 76 år i syriska Kurdistan (kurderna har idag en annan status de sista tre decennierna i irakiska Kurdistan).

De politiska och juridiska rättigheterna som kommer till gagn för ett folk eller en minoritet är beroende av den definition ett folk eller en minoritet råkar omfattas av. En förväxling eller medveten placering av en folkgrupp i motsatts begreppskategorier kan kosta ena gruppen självbestämmanderätten och hamna i minoritetsstatus som i bästa fall kan kräva mänskliga rättigheter individuellt eller kollektivt.

I uppsatsen sammanhang kan man påminnas om att kurder har sedan Republiken Turkiet grundades 1923, aldrig erkänts officiellt vare sig som folkgrupp eller minoritet trots deras fyra väpnade uppror för sin självbestämmanderätt och självständighet mot den turkiska staten.

Efter den ryska revolutionen 1917 förklarade Finland sig självständig från Ryssland men det var inte oproblematisk pga. inbördeskriget och hotet var överhängande över den finska självständigheten fram till 1920. Åland som hade en svensk majoritets befolkning också blivit av med rysk ockupation ville ansluta sig till Sverige efter en inofficiell folkomröstning. Frågan om Ålands rätt att utträda från Finland och ansluta sig till Sverige togs till Nationernas Förbund som tillsatte två kommissioner, en juristkommission och en rapportörkommission att utreda frågan. (Cassese, 1996, s.27-28) Juristkommissionen kommer fram till att minoriteter inte hade rätt till självbestämmande då det handlade om statssuveräniteten.

En del folkrättsjurister tycker att både principen om självbestämmanderätten och secession är något förenklad i statspraxisen. Den nya tendensen bland folkrättsforskare är att det gamla synsättet är föråldrat och att de hänvisar till praktiska fall som ägt rum de senaste decennierna. Det växer fram "... en ny generation av självbestämmande rättssubjekt och hit hör nationella minoriteter som existerar inom ramen för statsbildningar." (Svanberg-Bring, s. 364) Svanberg-Bring skriver att det har i modern folkrättsdoktrinen glömts bort att rapportörerna lämnade in en rapport till Nationernas Förbund angående Ålandsfrågan vilket stödjer rätten till secession för minoriteter som sista utväg när moderstaten inte kan garantera deras säkerhet. (Svanberg-Bring, s. 403).

"The separation of a minority from the state of which it forms a part and its incorporation in another state can only be considered as an altogether exceptional solution, a last resort when the state lacks either the will or the power to enact and apply just and effective guarantees." (League of Nations, Commission of Rapporteurs, 1920)

5:5 Självbestämmanderätten som en mänsklig rättighet

Självbestämmanderätten som en mänsklig rättighet blev en milstolpe för principen om självbestämmanderätten, för den fick sin definition först när FN:s general församling antog de två konventionerna om mänskliga rättigheter, IKMPR och IKESKR 1966.

Sovjet Unionen hade varit pådrivande kraften i förhandlingarna bakom nedtecknandet av självbestämmanderätten i artikel 1 i båda konventionerna trots initialt motstånd från dåtidens stora kolonialmakter Storbritannien, Frankrike och Belgien (Cassese, 1996, s. 49) Men förslaget fick stort stöd från tredje världens länder i Asien, Afrika och Sydamerika. (Cassese, 1996, s. 49)

Artikel 1 i IKMPR och IKESKR uttrycks bokstavligen att ” *alla folk har rätt till självbestämmande*”. Självbestämmanderätten skulle gälla alla folkgrupper, både i kolonier och folkgrupper i redan självständiga suveräna stater. Crawford skriver att genom införandet av självbestämmanderättens artikel 1 i dessa två MR-konventioner görs den om till en kollektiv mänsklig rättighet (Crawford, 1992, s.58–59). Vidare menar Crawford att självbestämmanderätten tidigare stått i fokus då det gällde befolkningen i kolonierna men att självbestämmanderätten nu i FN-stadgan och i IKMPR och IKESKR uttrycks som att gälla för alla folk. Artikel 1 i båda konventionerna stadgar gemensamt följande:

Artikel 1:

1. Alla folk har rätt till självbestämmande. Med stöd av denna rätt får de fritt bestämma sin politiska ställning och fritt fullfölja sin ekonomiska, sociala och kulturella utveckling.
2. Alla folk får för sina egna syften fritt förfoga över sina egna naturrikedomar och naturtillgångar, men det får inte ske till men för förpliktelser som härrör från det internationella ekonomiska samarbetet, som vilar på principen om det gemensamma intresset och den internationella rätten. Ett folk får inte i något fall berövas sina möjligheter till försörjning.
3. Konventionsstaterna, däribland de stater som har ansvaret för förvaltning av icke-självstyrande områden och förvaltareksområden, skall medverka till att rätten till självbestämmande förverkligas och skall respektera denna rätt i överensstämmelse med bestämmelserna i Förenta nationernas stadga. I samband med antagandet av dessa två FN:s stora mänskliga rättigheters konventioner fick självbestämmanderätten en mer preciserad bekräftelse och därmed förstärktes ytterligare den juridiska statusen av principen om självbestämmanderätten i folkrätten. Därtill blir självbestämmanderätten samtidigt en kollektiv mänsklig rättighet.

Artikel 1 i båda konventionerna är tydlig och nyanserad och har tolkats av kommittén för mänskliga rättigheter i en allmän kommentar (CCPR GC No. 12). Kommittén menar att rätten för självbestämmande är ”särskild viktig” eftersom dess förverkligande är en förutsättning, en garanti och ett iakttagande för att främja och förstärka individuella mänskliga rättigheter. Vidare menar kommittéen att artikel 1 är en ”oupphörlig rättighet för alla folk som beskrivs i punkt 1 och 2 (CCPR GC No. 12). Slutligen hänvisar kommittéen i sin allmänna kommentar till andra internationella bestämmelser och instrument som rör folkens självbestämmanderätt såsom FN-stadgan och FRD framför allt.

5:6 Den interna och externa självbestämmanderätten

Det framgick tidigare i denna studie att självbestämmanderätten tillfaller alla folk att fritt bestämma över sin politiska, ekonomiska, sociala och kulturella utveckling. Samtidigt samexisterar självbestämmanderätten med principen om statssuveräniteten så att det kan bidra till upprätthållande av internationell fred och säkerhet. Här förekommer de två komponenter inom självbestämmanderätten som vi behöver hantera, nämligen den interna och den externa aspekten på självbestämmanderätten. Respekten för vänskapliga förbindelser mellan stater och statssuveräniteten är lika viktigt som att stater respekterar de folk som ger uttryck för sin rätt till självbestämmande. Den interna självbestämmanderätten ger folket/etniska minoriteter rätten att utöva sina politiska och demokratiska rättigheter och organisera sitt ekonomiska, sociala och kulturella liv utan yttre inblandning för på det sättet inkluderas de för att åtnjuta politiska och demokratiska rättigheter inom centralmakten i den suveräna staten de lyder under. (Cassese, 1996, s.5, Supreme court of Canada paragraph 117). Den externa självbestämmanderätten innebär att folket i fråga anser sig ha rätten till en internationell status, det vill säga självständighet och att bli erkänd och antagen som en suverän stat till statsamfundet som alla andra stater med rätten till territoriell integritet. (Svanberg-Bring 2019, s.362–365) Externa självbestämmanderätten är politiskt kontroversiellt då det kräver andra staters stöd och i bästa fall moderstatens godkännande för att förverkligas utan till exempel väpnade stridigheter. Den externa självbestämmanderätten har aktualiserats vid flera olika tillfällen, då folk lider pga. ett kolonialt förtryck, när folk lider under en rasistisk regim och när folk lyder under främmande dominans. Avkoloniseringsdeklarationen har visserligen resulterat i att ett tiotal nya självständiga stater kommit till men fokus har hamnat på nationella minoriteter som befinner sig i ett område av främmande dominans (Svanberg-Bring 2019, s.362–365)

5:7 Statsbildning och Montevideokonventionen

Statsbildningens juridiska grunder finns enligt folkrätten i FN-stadgans Artikel 1(2) “folkens lika rättigheter och självbestämmanderätt ” och FN konventioner (IKMPR och IKESKR) artikel 1 som ger alla folk deras rätt till ” att fritt bestämma över sin politiska ställning”. Dessa artiklar, FN stadgan i sin helhet, generalförsamlingens resolutioner och deklarerationer banar väg till den externa självbestämmanderätten som kan leda till en självständig statsbildning. Med utgångspunkt från ovan nämnda jurisdiktionen ” finns tre sätt på vilket statssystemet kan få en ny komponent: sammanslagning, delning, separation” (Goldmann 2020, s. 70).

Självbestämmanderätten syftar till att ett folk får bestämma över sin framtid och det kan under vissa omständigheter leda till ett folks självständighet, dvs. bildandet av en självständig stat. En stat är ett folkrättssubjekt, vilket innebär att en entitet som har rättigheter och kan ingå avtal och dessutom har kapacitet att i en tvist hävda sina rättigheter. Men för att bli en självständig stat ställer folkrätten vissa villkor på den presumtiva staten som måste uppfylla. Villkoren som krävs från en entitet för att erkännas som en stat finns i Montevideokonventionens artikel 1 vars innehåll sedvanerättslig etablerat (Svanberg-Bring,2019, s.63).

Artikel 1 i Montevideokonventionen ställer följande fyra villkor för erkännandet av en entitet för en statserkännande a) en fast befolkning, b) ett definierat territorium, c) en regering som innehar effektiv kontroll över territoriet och d) kapaciteten att ingå avtal och upprätthålla internationella relationer. Punkt a) gällande befolkningen, handlar om en permanent befolkning och inte en nomadbefolkning som vandrar mellan olika länder. Befolkningskravet har inget med befolkningens storlek att göra. Vatikanstaten har en befolkning på cirka 801 personer (under skrivande stund). Territoriet kan i princip vara hur litet eller hur stort som helst. Folkrätten ställer inget krav på ytstorleken, däremot måste territoriet vara definierat på så sätt att gränserna inte är föränderliga. Vatikanstaten har en yta på 44 hektar kvadratmeter. Vatikanstaten är den enda internationellt erkända stat som inte är medlem i FN. Den är lika suverän och likställd som vilken annan suverän stat som helst i världen och den har en permanent observatörsstatus i FN. Enligt Montevideokonventionen ska den aktuella regeringen ha kapaciteten att kunna ingå avtal och internationella relationer med andra stater och den skall

” förmå utöva en effektiv administration av territoriet (besitta maktmonopol) och stå för viss inre stabilitet. Förutom den inre stabilitet brukar man kräva att en regering ska förmå demonstrera statlig självständighet utåt, så att staten framstår som oberoende i andra staternas ögon” skriver Bring (Bring-Mahmoudi Wrangle, 2014, s. 68).

Kravet som satts på effektiv kontroll för erkännandet av en entitet som stat är inte lika hårt, som de tre andra kraven, inte minst har händelserna på balkanhalvön efter Sovjetunionens och Jugoslaviens sammanbrott på 1990-talet visat detta. Folkrättsjuristerna kan ha olika syn på kravet för effektiv kontroll av territoriet. Crawford ställer det som ett krav (Crawford,2005, s.45–52) medan Ove Bring pekar på att ” I modern praxis har man (...) delvis bortsett från kriteriet kontroll av territorium i fall av aggression och erkänt den nya staten trots delvis

kaotiska förhållanden” (Bring, Mahmoudi, Wrangle, 2014, s.67–68). och han hänvisar det till erkännandet av Kroatien år 1992 då cirka 37% av kroatisk territorium var under serbisk kontroll/ockupation. Däremot är det är inget folkrättsligt krav att bli en erkänd som stat av andra stater. Det är en politisk handling som kan ha juridiska följder i internationella kontexten. (Crawford,2005, s.27).

Ett de facto erkännande kan bana en snabbare väg till en de-jure erkännande. Ett de facto erkännande är i princip provisorisk erkännande utan upptagande av diplomatiska förbindelser med, medan de-jure erkännande är slutgiltiga erkännandet och det leder till diplomatiska förbindelser. Relationerna blir mer hjärtliga än när erkännandet var de-facto. Som det framgick ovan finns det inget folkrättsligt krav på att någon existerande stat måste erkänna en” nykomling” däremot är det i princip inte tillåtet att erkänna någon entitet som inte uppfyller Montevideokriterierna (Bring-Mahmoudi-Wrangle, 2014, s.77).

6-Kurdistan

Det finns idag över 35 millioner kurder som själva räknar sig som kurder (Barzanî, 2017). De bor i det område som sedan gammalt benämnts som Kurdistan. Det omfattar i norra och nordöstra Syrien, norra och nordöstra Irak, i västra Iran och östra och sydöstra Turkiet samt i smärre angränsade områden i det tidigare sovjetiska republiken Armenien. Termen Kurdistan betyder bokstavligen Kurdernas land, kurdernas plats.” (Yildiz, Kerim, 2007, s.7.) Kurderna härstammar troligen från olika indo-europeiska folk som slog sig ned i regionen för 3–4000 tusen år sedan (...) Kurdiskan är ett indo-europeiskt språk. ... Kurderna har i hög grad värnat om sin kulturella identitet och konsekvent har sökt hävda sitt oberoende.” (Svanberg- Bring, 2019, s. 371).

På 600-talet erövrades Kurdistan av araber och kurdiska folket tvingades med våld att konvertera till islam. Islamiseringsprocessen ”...kantade av många upprorsförsök, men i stort sett var den genomförd omkring 1000-talet. (Kuutmann, 1983, s. 15) Nästa invasion av Kurdistan kom från Centralasien, av de seldjukiska turkarna som erövrade området på 1071-talet. På 1258-talet erövrades hela regionen (Iran, Irak, Kurdistan, Syrien bla.) av mongolerna.

På 1230-talet hade en turkmensk stam kommit undan mongolerna och sökte sig till det seldjukiska sultanatet och kalifen i Bagdad. Hövdingen med sitt folk trädde i sultanens tjänst. Stammens hövding Osman fick ett område i nordvästra Mindre Asien och etablerade sig med

sitt folk som en gazi-stat, dvs. en stat som”... levde på att företa plundringståg (ghazwa) in på fientligt område, främst då naturligtvis kristet.” (Nordberg, 1988, s. 51.). Den politiska turbulensen som rådde efter mongolernas erövring och förstörelse av området (avskaffandet av abbasidiska kalifatet, nedbrännande av Bagdad, dödandet av kalifen och Seldjukernas upplösning) samt turbulensen i det grekiska kejsardömet gav Osman möjligheten att ombilda sin gazi-stat och ge sitt namn till osmanerna på 1300-talet som inom kort blev osmanska riket. (Nordberg, 1988, s. 52). På 1500-talet blev Kurdistan krigsskådeplats för det sunnitiska osmanska-och det shiitiska persiska väldet, Safaviderna. Krigstillståndet mellan osmanska- och persiska riket upphörde först på 1639-talet då ingick parterna Zuhab- fredsfördraget (Qasr-e Shirin) som drog de två rikens gränser, ungefär med dagens Turkiets gränser mot Iran och Iraks gränser mot Iran. Det blev den första delningen av Kurdistan av främmande makter som är aktuellt än idag och sedan dess har kurder försökt skapa en territoriell stat av Kurdistan (Radpey, Lokman, 2020).

Safavidiska och osmanska riket började härska över sin del av Kurdistan. De kurdiska furstendömenas relationer till osmanska sultanen var i flera avseende självständiga. De var inte ansvariga inför osmanska sultanen för sina inre angelägenheter. De betalade ingen skatt heller till osmanska riket och deras makt överfördes rakt ner från far till sonen per automatik när det blev aktuellt. Osmanska sultanen hade i princip bara två villkor på de kurdiska furstendömen, vilket ena var att bidra till sultanens här med krigare och det andra var att inte utvidga sina furstendömenas gränser vare sig med krig eller med ingångna allianser med andra kurdiska furstendömen. Härigenom förhindrade sultanen alliansen mellan kurdiska furstendömen som skulle ha kunnat leda till en centraliserad kurdisk statsbildning (Kuutmann, 1983, s.16).

Stam och klientillhörigheten som den dominerande sociala faktorn i Kurdistan har ”... utgjort ett komplicerande moment för den framväxande nationalismen. Genom seklerna formades dock en nationalkaraktär som förespråkade en sammanslagning av de kurdiska stamrikerna till en enda nation” (Svanberg-Bring, 2019, s. 371).

Kurderna har i mer än 100 år kämpat för sin självständighet, vilket studeras i föreliggande uppsatsen. De har kämpat så väl med vapen som med diplomati vid förhandlingsbord.

Kurderna utgjorde majoriteten i Kurdistan fram till första världskrigets slut innan deras landområde delades inom fyra olika länder (Turkiet, Irak, Syrien och Persien, kallat för Iran officiellt först 1941) och de blev minoritet i respektive moderstat. Kurdistan låg tidigare tillsammans med sina nya moderstater, utom Iran, inom Osmanska riket. Under pågående

första världskriget lockade Storbritannien och Frankrike kurdiska och arabiska ledare, 1916, att delta i kriget på deras sida mot Osmanska riket mot utfästelser om deras självständighet om Osmanska riket besegrades. I själva verket hade Storbritannien och Frankrike redan tecknat, med Rysslands goda minne, Sykes -Picot avtalet om hur Mellanöstern skulle delas mellan dem. Enligt avtalet skulle Kurdistan delas upp i franska, brittiska och ryska administrationszoner (Palmer, 1994, s.239-240). Men efter den bolsjevikiska revolutionen 1917 drog sig ryska trupper tillbaka och nya makthavarna i Ryssland avstod från alla anspråk som Ryssland kommit överens med Frankrike och Storbritannien. Storbritannien och Frankrike kom överens om att Kurdistan skulle hamna i den brittiska zonen (Radpey, 2020).

Osmanska riket deltog i första världskriget i allians med Centralmakterna (Tyskland och Österrike,) som förlorade kriget. 30 oktober 1918 undertecknades Armistice of Mudros-avtalet mellan Trippelententen (Storbritannien, Frankrike och Ryssland, i vilket det sistnämnda hade fallit utanför enheten pga. den ryska revolutionen 1917) och Osmanska riket vilket avslutade första världskriget. Avtalets huvudmål för Trippelententen var att avskaffa Osmanska riket och i efterföljande Pariskonferensen, 1919–1920, satte segrarna upp fredsvillkoren för Centralmakterna inklusive osmanska riket. Osmanska riket kapitulerade och den osmanska sultanen tvingades av segermakterna skriva under Sévres-fördraget 10 augusti 1920. Det resulterade i att norra Anatolien med huvudstaden Istanbul var det enda som återstod av det Osmanska riket. I öst skulle landområden lämnas till förmån för armenier och från norr om staden Mosul i Irak, skulle kurderna ha eget självstyre under nationernas förbund med en utlovad folkomröstning om självständighet inom ett år. De västra delarna som hade en betydlig grekisk befolkning kom att ställas under grekiskt styre och södra delarna skulle ställas under franskt och italienskt mandatstyre (Zürcher, 2004, s.214-215).

Ockupationen av dessa områden var ett faktum efter årsskiftet 1919. Turkiska nationalisterna med Mustafa Kemal (senare efternamnet Atatürk efter ett parlamentsbeslut från 1934) i spetsen organiserade sig och gick i krig mot utländska ockupanter och startade ett befrielsekrig som varade i två år. I väst krigades det mot grekiska ockupationsstyrkor och de besegrades. Motståndsviljan i söder visade sig vara effektiv och fick de franska styrkorna att dra sig tillbaka till dagens syrisk landområde vilket gjorde att italienarna inte ens hann komma till ämnat område. Turkarna hade tidigare tagit kontrollen över de östra delarna efter olika avtal med den nya makten, Bolsjevikerna, i Ryssland (Zürcher, 2004, s.224).

I februari 1920 hade Frankrike föreslagit, i en konferens mellan den franska och den brittiska kolonial departementen ”en delning av Kurdistan mellan Storbritannien och Frankrike ...och inrättandet av en federal organisation” (Inter-departmental Conference i Radpey, 2020).

Oenigheten inom brittiska regeringen fick Storbritanniens representerant Lord Curzon tillkännage att Storbritanniens tillbakadragande från Kurdistan ”banar väg för att Kurdistan bildar en självständig stat” när turkar evakuerade från ”alla kurdiska landområden.” Inter-departmentkonferensen bestämde att ” det slutgiltiga beslutet om Kurdistans framtid skulle tas vid fredskonferensen i Paris” (Minutes of an Inter-departmental Conference, i Radpey, 2020). Turkiska nationalisterna proklamerade om att i tre kurdiska stora regioner (sanjaker) hålla en folkomröstning för att klargöra deras status vid behov (Lord Avebury, 1994, Radpey, 2020).

Storbritannien övergav sin politik mot turkar vad gällde kravet på ett fritt Kurdistan.

I ett brev till turkarna, daterat 1921-03-21, skriver britterna, om sin tidigare begäran om en oberoende Kurdistan, att Storbritannien ”överger sitt tidigare begäran om en oberoende kurdisk stat” (Robert Olson, 1921-1923 , Radpey Lokman 2020) angående Kurdistan, att ”... de allierade skulle vara beredda på att överväga en ändring av fördraget med avseende Kurdistan i överensstämmelse med gällande fakta om situationen förutsatt att anläggningar för lokala autonomier och adekvat skydd av kurdiska... intressen.” (UK Doc. No. FO 371/6467 E 3357, Radpey 2020).

I mars 1921 inrättades vid Kairo-konferensen ett anglo-kurdiskt mandat varigenom kurder skulle vara en minoritet i Irak tills kurderna förespråkade bildandet av en ny stat. (UK Doc. No. FO 371/6346, 1921, Radpey 2020). I oktober 1921 utropade Storbritannien en arabisk regering i Irak. Under brittisk kontroll inrättades två kurdiska lokala guvernörskap, i Erbil och Kirkuk (Cecil J. Edmonds 1957, Radpey 2020). Den 10 februari 1922 beslutade den turkiska nationalförsamlingen ” den autonoma administrationen för den kurdiska nationen i harmoni med deras nationella sed och traditioner” (Olson, Robert, 1989, s.40). Men i praktiken blev det aldrig någon autonom kurdisk administration. Under vapenstilleståndet kom Storbritannien och turkarna, 1922 10 11, i Mudanya överenskommelsen överens om att omförhandla Sévres-fördraget vid Lausanne förhandlingarna (McDowall, David, 2004, s.188). Turkarnas framgångar i kriget fick Frankrike att avstå från sitt anspråk på territorier och skrev på s.k. Angora-fördraget (Ankara på turkiska) från 20 oktober 1921 satte punkt för kriget mellan turkar och Frankrike. Där kom man överens också om gränsen mellan det blivande Turkiet och Syrien under fransk mandat (Fromkin, David 2001, 536–537). Genom denna

gränsöverenskommelse blev västra Kurdistan, dagens syriska Kurdistan, en del av den franska mandaten i Syrien (Franco-Turkish 1921 Agreement). Angora-fördraget gav också turkarna i framtiden möjlighet till truppförflyttningar genom franska tåg mot Kurdistan.

6:1 Sévres-fördraget

Sektion 3 i Sévres-fördraget har rubriken Kurdistan. Artiklarna 62, 63 och 64 gav möjligheten till kurderna att bilda en egen självständig stat. Fördraget gav kurderna rätten till autonomi och i fortsättningen förklarade segermakterna sig vara beredda på att erkänna en oberoende kurdisk stat om utvecklingen skulle gå åt det hållet” (Svanberg -Bring, 2019, s.372). Artikel 62 bemyndigar en kommission bestående av brittiska, franska, italienska, kurdiska och persiska företrädare för att göra eventuella gränsförändringar vid osmanska gränsen. En annan kommission, bestående av brittiska, franska och italienska tjänstemän, bemyndigas med att inom sex månader utarbeta en lokal autonomi för övervägande kurdiskbefolkade områdena. Kurdiska landområden som anges i Sévres-fördraget omfattade inte alla kurdiska territorier, framför allt inte dagens syriska Kurdistan och territorier som hamnade i dagens Armenien (O'Shea, Maria, 2004, s.10).

Enligt Sévres-fördragets art. 62 skulle denna autonomi inkludera även kurder i iranska Kurdistan (om det så behövdes) och från norr om staden Mosul i Irak, skulle kurderna ha eget självstyre under Nationernas Förbund med en utlovad folkomröstning om självständighet inom ett år (Zürcher, Erik Jan, 2004, s.214).

Sévres-fördraget rörde i praktiken inte kurderna i iranska Kurdistan eftersom britterna hade ingått ett anglo-persiskt fördrag den 9 augusti 1919 som gav britterna auktoritet över persiskt militär och finanssektorn (Wagner, Heather L 2004, s.18). Denna brittiska position undergrävde alla chanser till ett enat Kurdistan som var delat sedan 1639. Sévres-fördraget baserade sig på Sykes-Picot andan från 1916. ” Det osmanska imperiet skulle delas upp i ett antal nya statsbildningar, självständiga eller under brittiskt eller franskt mandat.” (Kuutmann, 1983, s.18). Sévres-fördraget trädde dock aldrig i kraft till följd av dem revolutionära omvälvningarna i Turkiet. (Svanberg-Bring, 2019, s.372). Utvecklingen efter Sévres-fördraget kommer att vara avgörande för Kurdistan och kurdernas situation ända in i våra dagar, 2021 och även längre fram över som situationen ser ut nu.

6:2 Lausannes fredsfördrag undertecknades den 24 juli 1923.

När ockupationsmakterna drog sig tillbaka från turkisk mark satte sig segermakterna från första världskriget i Lausanne och började förhandla med motparten, det blivande Turkiets representanter. "Turkarna gjorde inget krav på sina tidigare arabiska provinser och erkände brittisk besittning av Cypern och italiensk besittning av Dodekaneserna. De allierade drog tillbaka sina krav på autonomi för turkiska Kurdistan och turkiskt avträdnade av territorier till förmån för Armenien." (Britannica 2021). Turkarna gick med på allt med villkoret att kravet på ett fritt Kurdistan och avträde av vissa territorier till förmån för Armenien inte ställdes, och att kurder inte nämndes i fredsfördraget genom deras kulturella och språkliga eller etniska identitet. (Karlsson, 2015, s. 164–167, Zürcher, 2004, s.237). 24 juli 1923 erkändes Turkiet som en oberoende stat. Om stormakternas omvändning i sina krav på ett fritt Kurdistan skriver Hannum "So long as the essential interests of the Great Powers were safeguarded, there was no interest in exercising the latter option on behalf of minorities such as the Kurds and Armenians." (Hannum, 1996, s. 184). Stormakterna tänkte i första hand på sina koloniala intressen fortsätter Hannum.

"The primary concern of the Allies was oil, not the national aspirations of the Kurds. In 1926, the oil-rich area around Mosul was attached to the British Mandate, despite the fact that an enquiry conducted by the Council of the League of Nations found that the local population favored establishment of an independent Kurdish state." (Hannum, 1996, s. 184).

Enligt Angora-fördraget, mellan Turkiet och Storbritannien från 5 juni 1926, erkändes dagens gränser mellan Irak och Turkiet och därmed blev Kurdistan fördelad mellan fyra stater. Inga politiska och kulturella rättigheter beviljades kurderna i någon av de nya stater trots löften från den Internationella utredningskommissionen som inrättats av Nationernas Förbund (Question of the Frontier between Turkey and Iraq Radpey, 2020).

Lausannefördraget delade "det gamla osmanskstyrda Kurdistan mellan det nya Turkiet, ett Irak under brittisk mandat och Syrien under franskt. (...) Fördraget skapade de gränser innanför vilka kurder lever idag" (Kuutman, 1983 s.22). Lausanne-fördraget resulterade också bland annat i att Kurdistan försvann officiellt från den geo-politiska kartan och kurderna hamnade inom fyra olika moderstater. Det medförde också det faktum att Kurdistan delades i fyra delar och kurderna skulle bli tvungna nu att kämpa för sin självständighet i fyra olika länder med olika förutsättningar under olika omständigheter. " Paradoxalt nog kurderna själva hade bidragit till utvecklingen genom att tro på turkarnas propaganda om gemensam

muslimsk identitet och delvis de utfästelser som turkarna lovade kurder leva under lika villkor” (Kuutmann, 1983 s.19, Karlsson 2015, s.167).

6:3 Kurdernas kamp för självbestämmande och självständighet i östra Kurdistan

I iranska Kurdistan har den kurdiska nationalistiska rörelsen varit aktivt för kurdernas självbestämmanderätt och självständighet. I Simko Aghas ledarskap gjorde kurderna uppror mot iranska staten från 1922 till hans död 1928. Tidigare hade kurderna velat få stöd från Storbritannien för sin sak. Seyid Taha, en av självständighetsrörelsens ledare i iranska Kurdistan, träffade 1919 brittiska Gertrude L. Bell, den ansvariga för den engelska kolonialmaktens administration i Mesopotamien. När Sayed Taha inte fick stöd svarade han “Vi kommer att få vår självständighet även om ni inte stödjer oss” skriver Bell. (Jawaideh, Wadie 1961, s.265–276).

Under andra världskrigets slutskede tog kurderna kontroll över sitt land, iranska Kurdistan, och med hjälp av Sovjetunionen förklarade de en självständig stat, Republiken Mahabad. Republikens största säkerhetsstyrkor kom från irakiska Kurdistan i Mustafa Barzanis ledarskap. Från januari 1946 fram till Mars 1947 existerade Republiken som en självständig stat i iranska Kurdistan. Sovjetunionen drog senare tillbaka sitt stöd från Kurdistan. Republiken höll inte stånd mot attackerna från iranska styrkor understödda av Storbritanniens och Turkiets styrkor. Republiken föll i mars 1947. Presidenten Qazi Mohammed avrättades 31 mars 1947. ”Barzani slog sig i juli 1947 fram till Sovjetunionen med sina elitsoldater ‘*De femhundredes återtåg*’ blev en legendarisk händelse i den kurdiska nationalismens historia” (Svanberg-Bring, 2019, s. 372).

Mahabad republiken existerade i drygt ett år som en självständig stat men det kan diskuteras ”...om den uppvisade sådan fasthet och politisk oberoende som krävs för att man ska kunna tala om en stat (...) Däremot uppvisade den tillräcklig politisk sammanhållning och förmåga till internationella förbindelser för att kunna betraktas som ett folkrättssubjekt (av lägre dignitet än en stat)” (Svanberg-Bring, 2019, s. 373).

Vidare poängterar Svanberg-Bring att hela denna utveckling kan användas till kurdernas fördel i nutiden.

”Denna konkreta yttring av den kurdiska nationalismen är inte ointressant i ett legalt perspektiv. Kraven på autonomi eller egen stat framstår som mer välgrundade när det kan påvisas att företeelser som territoriell kontroll och självstyre har en historisk förankring” (Svanberg-Bring, 2019, s. 373).

Kampen för självbestämmanderätten och självständighet i iranska Kurdistan kom åter i gång efter att den islamiska revolutionen ägde rum februari 1979 i Iran. Sedan dess har krigstillstånd rått mellan iranska Kurdistans politiska partiers peshmergastyrkor och Irans militära styrkor.

6:4 Kurderns kamp för självbestämmande och självständighet i södra Kurdistan

Kurdistans södra del hamnade i dagens Irak och därmed irakiska Kurdistan. Irak ställdes av Nationernas Förbund under brittisk mandatärmakten 1920 vilket gällde även Kurdistan. I själva verket hade briter varit i landet som ockupationsmakt sedan segern mot osmanska armén i staden Kut 1915–1916.

Brittisk närvaro i Irak hindrade inte kurderna att sträva för sin självständighet och bilda egen stat. 1918 förklarade den inflytelserike kurdiske ledaren Sheikh Mahmoud med stort stöd från Sulaimaniya provinsen, Kurdistan som ett självständigt kungadöme och sig själv som kung vilket resulterade i en omedelbar väpnad konfrontation med brittiska styrkor. De militära konfrontationerna varade i två år och Sheikh Mahmoud flydde till sist till iranska Kurdistan. Med kortare intervaller fortsatte Sheikh Mahmoud att leda ytterligare ett par uppror för Kurdistans självständighet mot brittiska mandatärstyren i irakiska Kurdistan. I juli 1924 tvingades han återigen söka skydd i andra delar av Kurdistan (Jawaideh, 1961, s.359 ff.).

Kurdernas önskan om självstyre blev återigen aktuellt när Nationernas Förbund beslutade i gränsfrågan mellan Turkiet och Irak 1925 och förespråkade en lokal autonomi för den kurdiska befolkningen, och samtidigt uppmanades mandatärmakten Storbritannien att informera förbundsrådet om vidare utvecklingen. Därefter var en autonomi ett faktum fram till 1932 då den nya kungliga irakiska staten bildades (Svanberg- Bring, 2019, s.372).

Militärkupper följde varandra i det självständiga Irak, 1936, 1941, 1958, 1963, 1963 och 1968. Militärkuppen 1958 hade omvandlat Iraq från ett kungarike till en republik. Barzani återvände till irakiska Kurdistan 1958 från Sovjet Unionen tillsammans med sina styrkor. I Irak hade tre statskupper följt varandra och den fjärde var på gång när Barzani hade kommit fram till Kurdistan. Presidenten Abdulkarim Kaseem hade inte hunnit sätta sin reform plan i praktiken då han blev den fjärde presidenten som dödades i en militärkupp. Nya politiskamaktens anti-kurdiska politik tvingade kurderna i Barzani's ledning till väpnad kamp från september 1961–1970.

Sovjetunionens medling, mellan kurder och Baath-partiet, ledde till att Irak accepterade att skriva på ett avtal om en kurdisk autonomi mars 1970. Irak förhållade på implementeringen fram till 20 april 1974. Algeriets dåvarande president Houari Boumédiène medlade mellan Iran som stödde kurderna med vapen och Iraq i den så kallade Alger-överenskommelsen mars 1975 (Hannum, Hurst, 1996, s.193). Avtalet gick i korthet ut på att Iran fick två små öar i Gulfen vid gränsjusteringar, mot försäkringen att inte stödja kurder. Kurderna tvingades till reträtt till Iran och Irak återockuperade Kurdistan. Ett år senare, maj 1976, återupptog kurderna den väpnade kampen mot irakiska regimen i irakiska Kurdistan. Knappt ett år efter den islamiska revolutionen 1979 i Iran attackerade Irak Iran och ett fullskaligt krig kom att vara i åtta år. Den 16 mars 1988 använde irakiska staten kemiska massförstörelsevapen mot civila kurderna i staden Halabja i irakiska Kurdistan som protesterades av de flesta väst europeiska länder medan försvarades av Sovjet Unionen och USA accepterade genom att ”*hålla sig tyst.*”

1990 ockuperade Irak grannlandet Kuwait. Kuwaitkriget gav tillfälle till kurderna att göra ett folkligt uppror mot Saddams Irak vilket resulterade i en mänsklig tragedi och flyktingkatastrof för kurder när USA drog tillbaka stödet de lovat när de hade uppmuntrat till upproret. FN antog resolution 688 som förbjöd Irak förfölja sina medborgare, samt en flygförbudzoon som infördes och kontrollerades av allierades flygplan. År 1992 hade kurderna sitt första parlamentsval i historien och sedan dess har man en intern självbestämmanderätt i irakiska Kurdistan vilket är inskriven i den nya irakiska federala konstitutionen från 2005.

6:5 Kurderns kamp för självbestämmande och självständighet i norra Kurdistan

Den politiska viljan för självbestämmanderätten och ett fritt Kurdistan var inte annorlunda i andra delar av Kurdistan än i irakiska Kurdistan. Så fort turkarna fick sina gränser erkända i Lausanne började det nya turkiska ledarskapet att arrestera kurdiska ledare, kurdiska nationalisterna, kurdiska militärer och de kurdiska intellektuella som kunde föra kurdernas talan mot den nya turkiska staten. Närmare en miljon kurder varav tiotusentals ur medelklassen bland företrädare-och eliten i det kurdiska samhället tillsammans med kurdiska traditionella klanledare deporterades till västra Turkiet (Bletch, Chirguh 1930, Jwaideh Wadie 1961.s.395). Kurdiska språket och kurdiska kulturen förbjöds helt och hållet. Det blev en total förnekelse av all kurdiskhet (Samadi Mona 2012. S.189-212).

Nio decennier senare visar de avslöjande dokumenten att turkiska staten har hela tiden haft planer i gång på att bokstavligen utplåna det kurdiska folket, den kurdiska kulturen och språket. Dokumenten som kallas för Republiken Turkiets rapporter om kurder ” Türkiye Cumhuriyeti Kürt raporları” avslöjades år 2008 och publicerades bla. av den arabisk-engelskspråkiga Tv-kanalen al-Jazeera år 2013 (al Jazeera TV). I vissa rapporter framgår massmordplaner på kurderna genom militära aktioner och flygbombningar av kurdiska samhällen. De statliga ”kurdrapporterna” är fyllda med brott mot alla fem paragraferna i artikel 2 i ”*Folkmordskonventionen, Konvention om förebyggande och bestraffning av brottet folkmord*”. Ironiskt nog fick rapporterna varken internationell uppmärksamhet eller reaktioner.

Rapporterna omfattar en tidsperiod mellan 1925 och 2010. Huvudtemat för rapporter hållna från 1925 till 1961 är hur utplåna kurderna som etnisk folkgrupp. Visserligen finns det nyansskillnader mellan rapporter från år till år men alla rapporter går ut på vilket sätt som är bäst för Turkiet att genomföra dem dvs. utan att Turkiets rykte skadas av det. Bland strategierna och förslagen går det att läsa från att tvångsassimilering av kurderna till att bomba sönder kurdiska byar och samhället med befolkningen i dem, flytta turkar till kurdiska städer och byar för att ändra på demografin (att få kurder hamna i minoritet även i sitt eget område) eller att tvångs förflytta alla kurder till Svartahavets trakter och flytta befolkningen där till Kurdistan, *tvunga kurdiska flickor gifta sig med turkiska män så att kurdiska barn inte föds längre och att kurdiska barn skulle fräntas deras familjer och ges till turkar* framförs som lösningen på kurdiska frågan. Rapportörerna är män som sitter i den turkiska statsledningen bland annat Ismet İnönü, statsministern och andra man i statsledningen efter Atatürk. İnönü föreslår i sin rapport hårda militära aktioner, förbud mot det kurdiska språket i såväl det allmänna livet som i det privata livet. En ändring på demografin av staden Erzincan är ett måste enligt honom ”... annars är grundandet av Kurdistan oundvikligt” skriver han i sin rapport 1935.

Innehållet av några av dessa rapporter om kurder är följande:

Den första rapporten skriven av turkiska parlamentets talman Abdulkhalik Renda, 1925. Han ser turkifieringen (“türklestirmek= att göra turkar av dem) som enda lösning och vid sidan av en laglig diskriminering av de som fortsätter tala kurdiska. ”Att tala kurdiska är en kränkning av den turkiska nationella stoltheten” anser han och ” därför bör kurdiskhet till vilken pris som helst förbjudas” skriver i sin rapport. Inrikesministern Cemil Ubaydins förslag om

ändring av demografin lagstodgades under ”Politiken om reform planen i öst” 1925 (Şark Islahat Planı 1925). Balkanturkarna från Bulgarien och Grekland samt tjetjener från Kaukasus togs emot och placerades i kurdiska territorier. Kurdiska åkrar och gårdar konfiskerades och registrerades över på dessa nya turkar.

I Ubaydins reformplanen ingick också att förbjuda kurdiska språket och kurdiska barn skulle med tvång tas från deras familjer och ges till turkar för att uppfostras som turkar. För att genomföra förslaget om placeringen av turkar i kurdiska byar och städer och flytta kurder till västra Turkiet omskrevs lagen om undantagstillstånd för det ändamålet.

Ordförande av Riksrevisionen Ibrahim Tali Öngören skriver i sin rapport från 1930 att ”de kurder som stödde kurdiska upproret 1925 måste bombassönder, deras egendom konfiskeras av staten och förbjuda de att bo i området. Deras ekonomiska liv måste förstöras av staten”.

Fevzi Çakmak, är Turkiets första statsminister, första försvarsministern och första överbefälhavaren efter Lausanne-fördraget föreslår ha , medan han är i tjänst som överbefälhavare, i sin rapport från 1931 bokstavligen en utplåning av kurder ” all kurdiskhet måste smältassönder” (*”kürtlügün eritilmesi gerekir”*). Riksrevisionens nye ordförande, Abidin Özmen, föreslår i sin rapport från 1935 ”...att tvinga kurdiska flickor gifta sig med turkar så att kurdiska barn inte föds alls. Det är en akut åtgärd som inte kan lämnas till framtiden” skriver han i sin rapport. Samma förslag som lösning på ”kurdiska frågan” kom från en av AK-partiets framstående borgmästare Halil Bakırcı, 2018 (Halil Bakırcı,cnntur).

I Nationella säkerhetsrådets (Milli Güvenlik Kurulu MGK), NSR, rapport från 1961 sägs det att det inte finns en ”Kurdfråga i Turkiet utan frågan gäller de turkar i östra och sydöstra Turkiet som tror att de är kurder. De skall övertygas tillbaka till sina turkiska rötter” (MGK) Vidare sägs att kurder skall tvångsförflyttas till västra Turkiet och turkar skall flyttas till kurdiska territorier och staten ska se till att kurder inte har någon kontakt med kurder i Irak” framgår i samma rapport.

De ovan beskrivna strategierna och förslagen som tillämpades mellan åren 1925 och 1928, på 14 bosättningsområden, är dokumenterade. Totalt har 8758 hus jämnats med marken och 15 206 civila kurder har dödats på olika sätt enligt en rapport 1930 som skickats till amerikanska senaten i USA. Över en million kurder tvång förflyttades till västra Turkiet. Rapporten är baserad på vittnesmål bland de 24630 överlevande i dessa förstörda samhällen (Bletch Chircuh,1930. s. 103-112)

Kurderna såg ingen annan utväg än att göra uppror i Sheikh Saids ledning 1925 mot den nygrundade turkiska republikens förtryckarpolitik för sin självbestämmanderätt och självständighet. Turkarna förklarade kurdiska upproret för Västvärlden som att de ”vill ha kalifatet tillbaka” och internt anklagades kurderna för att vara västvärldens främst brittiska spioner (Jawaideh, 1961, s.399-408).

Kurderna gjorde 1925, 1927, 1930 och 1937 ett antal väpnade uppror för sin frihet och självständighet mot turkiska staten. Ännu ett kurdiskt uppror för självständighet, som är pågående, startades 1984 mot den turkiska staten, av det kurdiska vänsterorienterade politiska rörelsen Kurdistans Arbetarparti, PKK (Partiya Karkerên Kurdistan), mot Turkiet. Utomstående kurder har varit kritiska mot PKK som en ”kurdisk” organisation och dess relationer med såväl moderstaterna Iran, Irak och Syriens regeringar som med deras underrättelsetjänster. PKK har sedan snart två decennier övergett tanken på ett fritt Kurdistan.

De sista årens kurdrapporter från 1985–2010 är skrivna av bland annat politiska partier och beroende på respektive partis ideologiska och politiska hållning i Kurdfrågan har de formulerat sig. Kurdiska frågan omdefinieras som ett problem mellan ”områdets befolkning och stora kurdiska jordägarklassen” utan någon som helst etniska dimensioner. I ingen av dessa rapporter finns det någon information om kurdernas mänskliga rättigheter eller krav på kurders etniska erkännande.

6:6 Kurdernas kamp för självbestämmande och självständighet i västra Kurdistan

I syriska Kurdistan har situationen varit annorlunda inte minst berodde det på att antalet Kurder som hamnade inom den nyblivande moderstaten Syrien inte var många. De politiskt aktiva kurderna från turkiska Kurdistan, irakiska och iranska Kurdistan hade också samlats i syriska Kurdistan och i Damaskus. Frankrike hade mandatärmakten i Syrien och den relativa fria situationen i syriska Kurdistan under franskt mandat gjorde att kurderna från alla delar av Kurdistan samlades där och diskuterade och analyserade situationen i olika delar i Kurdistan i de olika respektive moderstaterna. Kurderna hade friheten att organisera sina politiska rörelser. Man började ge ut politiska tidskrifter och tidningar, man arbetade för det kurdiska språkets utveckling och kulturell verksamhet (Jawaideh 1961, s.274–279, Zürcher, 2004, s.247-251).

Frankrike ingick ett avtal med syriska araber 1936. Enligt avtalet skulle araber som tjänstemän förvalta kurdiska områdena, framför allt de kurdiskt koncentrerade städerna, Qamishle, Amuda och Hasecha men det rörde inte kristna minoriteters angelägenheter i samma städer. Kurderns protester ledde till väpnade konflikter när arabiska tjänstemän anlände till deras område och började ta över administrationen från franska mandatarmakten. Kristna minoriteter valde franska/arabiska sidan vilket ledde till blodiga repressalier från kurdernas sida. Franska trupper slog ned det kurdiska upproret och återigen tog kontrollen över området (Jwaideh, 1961, s. 278–279). 1946 blev Syrien självständig innehållande kurdiska territorier (syriska Kurdistan). Kurder organiserade sig i KDP (Kurdistan Demokratiska Partiet) och krävde kurdernas rättigheter vilket ledde till att kurdiska ledare fängslades och dömdes till långa fängelse straff. Hundratals araber ur olika klaner från södra Syrien flyttades till kurdiska städer och byar mellan 1950 och 1970-talen som en del av arabiseringspolitiken av Kurdistan.

7 - Har Kurdistan rätt till självständighet?

Analysens utgångspunkt är den redovisade principen om självbestämmanderätt och bildandet av en självständig stat för kurder under tidsperioden från första världskriget och framåt. Kurderns rätt till självbestämmande kommer att diskuteras inom kontexten kring kurder och respektive moderstat och deras relation till varandra. Det kommer göras genom beaktandet genom praxis av principens tillämpning i internationellrätt gällande folk i moderstater som har strävat för och lyckats i sin självständighetskampen. Kriterierna som krävs för att en entitet skall erkännas som en stat diskuteras i relation till irakiska Kurdistans legala status och de folkrättsliga förutsättningarna för dess självständighet. I detta avseende försöker jag söka svar på följande frågor. Har kurdiska folket rätt till den interna eller/och externa självbestämmanderätten och hur ser de folkrättsliga förutsättningarna ut för det? Kan FN:s avkoloniseringspolitik implementeras i kurdernas/Kurdistans fall? Kan FRD vara en grund för en legal lösning som kurderna kan använda sig av i sin självständighetskamp?

Av studien i denna uppsats framgår att kurder har bott i området, som kallats för Kurdistan, sedan tre- till fyratusen år tillbaka. Kurder är ett distinkt folk med eget språk, kultur och etnicitet. De utgjorde majoritetsbefolkningen i de territorier som kallas för Kurdistan innan kurderna hamnade i fyra olika moderstater som minoritet som följd av de koloniala gränsdragningar genom Kurdistan. Därav blev Kurdistan en del av de nybildade respektive moderstatens territorier och kurderna blev minoriteter i dessa moderstater. Var och en av

dessa nybildade stater har döpt sin del av Kurdistan (de kurdiska territorierna) efter geografiska termer i sin politiska vokabulär anpassad till sin historia, såsom ”*Dogu ve Güneydogu Anadolu*” i Turkiet (Östra och Sydöstra Anatolien sedan 1935, detta trots att där turkiska Kurdistans territorier ligger kallas för Minor Asia historiskt och inte i Anatolia), ”al-Jajzeera” (ön) i Syrien och i Irak ”Sheemal al-Irak” (norra Irak).

Denna studie visar att enligt folkrätten har alla folk rätt till självbestämmande över sina politiska förhållanden, och stater ska tillgodose ett särpräglat folk dessa rättigheter. Principen om självbestämmanderätten är sedan andra världskriget en juridisk rättighet. Den är nedskrivet i FN stadgans artikel 1(2) och även i artiklarna 55, 67 och 73. Senare FN-dokument såsom avkoloniseringsresolutionen 1514 från december 1960 som gav alla folk i kolonier rätten till självbestämmande, FRD- från 1970-talet, artikel 1 i FN:s konventioner om mänskliga rättigheterna, IKMPR och IKESKR, höjde alla folks rätt till självbestämmande till en sedvanerättslig rättighet (Svanberg, Katinkas, 2014, s. 190–191).

7:1 Kurdistan och Avkoloniseringsresolutionen och Friendly Relations-Deklarationen

Resolutionen 1514 antogs december 1960 och den gav kolonialiserade territorier självbestämmanderätt. Kurdistan hade redan delats upp under kolonialtiden mellan nybildade stater enligt Sykes-Picot avtalet. Dessa nya stater avkoloniserades senare av sina kolonialmakter och därför kan fallet Kurdistan anses som att det inte hamnar inom ramen för avkoloniseringsresolutionen eftersom dess moderstater var redan avkoloniserade och avkolonisering skulle omfatta kolonier som inte har fysiska landsgränser till moderstaten. Detta synsätt har tillbakavisats numera i folkrätten ”principens normativa innehåll utvecklats till att omfatta både interna och externa aspekten” (Svanberg-Bring, 2019, S.364).

Turkiet hade redan 1923 blivit erkänd som en självständig stat inkluderande det kurdiska territoriet, norra Kurdistan, Iran sedan 1925 inkluderande iranska Kurdistan, Irak sedan 1932 inkluderande irakiska Kurdistan och Syrien sedan 1946 inkluderande syriska Kurdistan. För att Turkiet skulle överge sitt anspråk på alla arabiska territorier, som ingick i det Osmanska riket till förmån för Storbritannien och Frankrike, var det ett villkorat krav att släppa ansträngningar till att skapa ett oberoende Kurdistan och att kurder som grupp varken ska nämnas eller ge utrymme för deras etniska, kulturella och språkliga identitet, inom ramen för Lausanne-fördraget.

Denna studie visar att det är inte helt säkert ur ett folkrättsligt perspektiv att kurder och Kurdistan inte skulle omfattas av FN:s avkoloniseringspolitiken. Två punkter är att

uppmärksamma vad gäller avkoloniseringsresolutionen i relationen till Kurdistan: För det första är Kurdistan uppdelat av kolonialmakter och koloniala gränser har gjort kurder till att bli minoriteter i nybildade moderstater, inget alternativ erbjudits till kurderna. För det andra har delningen av Kurdistan inte tillfrågats det kurdiska folket själva det vill säga kurderna inte har gett sitt medgivande till delningen av Kurdistan. Kurdiska folkets vilja har aldrig kommit till tals. Resolutionen 1514 kräver bokstavligen att koloniserade folkens fria vilja skall komma till tals. ICJ betonar att självbestämmanderätten grundar sig på folkets genuina och fria vilja i Västsaharas rådgivande yttrande.

Frågan blir då: har kurderna rätt att kräva en tillämpning av FN:s avkoloniseringspolitiken? Frågan borde avgöras av ICJ, där frågan om Kurder och Kurdistan ännu inte är ett prövat fall. Det kurdiska folket har av alla fyra moderstater förvägrats sina mänskliga rättigheter även i Irak har det varierat under olika tidsperioder beroende på den politiska situationen och den politiska instabiliteten sedan den irakiska staten grundades av Storbritannien. FN:s generalförsamlings resolution 2625 (FRD...) höjde självbestämmanderätten till en ny nivå där folken fick välja olika former av självbestämmanderätten. Självbestämmanderätten har ytterligare förstärkts genom internationella domstolens rådgivande beslut, inte minst främst genom Kosovo och Västsahara fallen. Fallet med Kosovo kan hävdas ha ett svagt prejudikatvärde men det är ett faktum att det är ett yttrande, från FN:s främsta rättskipande organ, ICJ, och detta har ett prejudicerande värde. Principen om självbestämmande innebär också att varje folks vilja skall representeras av den styrande regeringen, med andra ord deras intressen och vilja skall tillgodoses genom en fullgod representation inom den regering som styr enligt FRD. Utom i det federala Irak finns det i inget annat moderland inte ens en lokal, på by nivå, kurdisk representation. Turkiet, där reguljära val hålls sedan 1950-talet, förbjuder i lag någon annan administrativ representation än den turkiska i landet. FRD para. 7 ger folken som förvägras intern självbestämmanderätten rätten till självständighet framgår av den studerade folkrättslitteraturen. Vissa folkrättsakademiker (Srihari, Gopal, 2018) förordar bokstavligen att *remedial secession* para.4 i FRD skulle ge kurderna rätten till den externa bestämmanderätten, dvs. självständighet.

7:2 Kurderns självbestämmanderätt och statssuveräniteten

Även om kurdernas rätt till intern självbestämmande kolliderar med de fyra moderstaternas territoriella integritet, finns det ändå den legala grunden för en lokal autonomi som någon form av självstyre för kurderna i de folkrättsliga dokumenten och i olika artiklar i MR-

konventioner som även moderstater har ratificerat. Kurderna kan också göra anspråk på rättigheter som kan skydda dem genom minoriteters rättigheter i Artikel 27 i IKMPR. Artikel 27 i FN:s internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter är en kollektiv mänsklig rättighet som handlar om

” I de stater där det finns etniska, religiösa eller språkliga minoriteter, skall de som tillhör sådana minoriteter inte förvägras rätten att i gemenskap med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, bekänna sig till och utöva sin egen religion och använda sitt eget språk”.

Som det framgår handlar artikel 27 i IKMPR om skydd för minoriteters rätt att utöva sin religion, kultur och språk såväl som individ som i grupp. Detta i kombination med mänskliga rättigheterna såsom yttrande-möte och organisations frihet kan handla om någon form av autonomi i kurdernas fall. Ett av hindren är att de inte ens är erkända som minoritetsfolk i moderstaterna Turkiet, Iran och Syrien

Med tanke på det politiska styrelseskicket och det politiska klimatet i alla de fyra moderstaterna, som är icke-demokratier, blir bilden av någon form av intern, lokal eller regional autonomi en omöjlighet. Till exempel är det inte oväntat att Turkiet har reserverat sig mot just artikel 27 vid sin anslutning till denna konvention (UN-treaties).

Det har påpekats av andra konventionsstater att reservationen är folkrättsstridig då den görs mot konventionens ändamål och syfte, men det har Turkiet inte brytt sig om trots att enligt den turkiska konstitutionens artikel 90 har också folkrätten företräde framför nationalrätten när det gäller mänskliga fri och rättigheter (turkiska konstitutionen artikel 90: ” (...) In the case of a conflict between international agreements, duly put into effect, concerning fundamental rights and freedoms and the laws due to differences in provisions on the same matter, the provisions of international agreements shall prevail”.

Kurderna inkluderas inte i den politiska makten som kurder utan som turkisktalande turkiska medborgare, och var och en som har ett band med medborgarskap till Turkiet anses vara turk enligt turkiska konstitutionen (**Article 66**-Everyone bound to the Turkish State through the bond of citizenship is a Turk).

Turkiets ändring av sin förnekelsepolitik mot kurder är inte av respekt för kurdernas MR eller av respekt för folkrätten utan det har berott på två nya faktorer i den politiska utvecklingen i omvärlden. Den ena var att hundra tusentals kurdiska flyktingar sökte skydd i Turkiet efter

s.k. första Irakkriget 1990. Det gick inte längre säga att kurder inte fanns. Den andra faktorn var kallakrigets slut som degraderade Turkiets geopolitiska värde vid ett eventuellt krig mot Sovjetunionen. Kalla krigets slut ökade ett behov och vilja av ett närmande till EU hos turkiska regeringar om ett medlemskap i EU, vilket ledde en demokratiseringsprocess i Turkiet som i sin tur ledde till erkännandet av bruket av ordet kurd och kurder i Turkiet.

EU kräver, av alla sina blivande medlemmar respekt för mänskliga- och minoriteters rättigheter och medlemmarna bör / ska ansluta sig till den Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Vid turkiska domstolar registreras inte kurdiska som översätts till turkiska för domstolen som kurdiska utan i form av ”den tilltalades främmande språk översattes till turkiska”. Kurderna i Turkiet har blivit erkända vid sitt etniska namn, inte som en etnisk grupp, utan vid sitt etniska namn. Kurdernas existens accepteras men inte som en folkgrupp, inte som en minoritet, inte som etnisk, språklig eller kulturell grupp.

Så kallade prokurdiska partier som emellanåt väljs in till det turkiska parlamentet väljes som turkiska partier och partiets medlemmar får inte vara representanter för de geografiska områden deras väljare har röstat på, utan för hela Turkiet. Article 80 I turkiska konstitutionen: *“Members of the Grand National Assembly of Turkey shall not represent their own constituencies or constituents, but the nation as a whole”*.

För övrigt svär de invalda en ed att försäkra på heder och samvete att försvara den turkiska statens och den turkiska nationens enhet och sin bundenhet till Atatürks principer (turkiskhet). Article 81- Members of the Grand National Assembly of Turkey, on assuming office, shall take the following oath:

“I swear upon my honour and integrity, before the great Turkish Nation, to safeguard the existence and independence of the state, the indivisible integrity of the country and the nation, and the absolute sovereignty of the nation; to remain loyal to the supremacy of law, to the democratic and secular republic, and to Atatürk’s principles and reforms; not to deviate from the ideal according to which everyone is entitled to enjoy human rights and fundamental freedoms under the notion of peace and prosperity in society, national solidarity, and justice, and loyalty to the Constitution.”

Kurdiska barn får inte studera i sitt modersmål. Det är förbjudet i lag för kurdiska barn att studera sitt modersmål. Article 42 “...*No language other than Turkish shall be taught as a mother tongue to Turkish citizens at any institution of education.*” Detta trots att rättigheten att använda sitt språk är garanterad i artikel 39 i Lausanne-fördraget vilket Turkiet som en självständig staten erkänts efter.

Målet för med den turkiska utbildnings-och språkpolitik är att utplåna kurder genom assimilering. Att barn skall ha sin skolgång i sitt modersmål är en av de artiklarna i FN:s Barnkonvention som Turkiet har anslutit sig till och ratificerat. Artikel 30 i konventionen garanterar bla. att barn ska studera i sitt modersmål. Inte nog med det har Turkiet reserverat sig mot artikel 30 även mot artikel 29 i Barnkonventionen om att barnets utbildning skall syfta till bla. att “... *utveckla respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna samt för de principer som uppställts i Förenta nationernas stadga...*” Ett krav på regional autonomi och intern självbestämmanderätt verkar vara legitimt och det som ett legalt argument för kurderna inom kontexten av folkrättsliga normer. Det politiska klimatet och internationella relationer som alla fyra moderstater har med sina allierade har omvandlat de folkrättsliga rättigheterna för kurderna till en ”omvänd sedvanerätt/ en negativ sedvanerätt” det vill säga kränkningen av alla folkrättsliga principer inklusive de principer som har en jus cogens status är slentrianmässigt fritt fram när det gäller mot kurderna med moderstaternas allierades goda minnen.

Moderstaterna har i sina kränkningar av kurdernas folkrättsliga rättigheter (mänskliga rättigheter, etniska och minoriteters rättigheter) fått ibland ett icke uttalat och ibland uttalat godkännande av sina allierade och framför allt av de västliga allierade sedan moderstaterna bildades. De allierades ignorans mot turkarnas motstånd mot Sevresfördraget och Turkiets icke-tillämpning av Lausanne fördragets artikel 39 är exempel på det. Ett annat exempel på det är USA:s ställningstagande, tillsammans med Turkiet, Irak, Saudiarabien och Iran, mot folkomröstningen som genomfördes den 25 september-2017 i irakiska Kurdistan under den tid då USA hotade att störta den iranska regimen med vapenmakt. Denna outtalade allians mot den kurdiska folkomröstningen var ingen slump. ” On this issue, the U.S., Iran, Saudi Arabia, Turkey, and Iraq all have aligned interests, (...) They want stability in Iraq—and the referendum went against that stability” (Krishnadev Calamur, 2017) säger Iraks USA ambassador Fareed Yasseen. Detta är inget nytt “...Turkey has been able to “ward off claims of a separate Kurdistan, thanks to Ankara’s six-decades-long closeness to Washington.” (Milena Sterio, 2013, s.81)

Författaren Thomas Frank pekar på att ett demokratiskt styrelseskick skapar förutsättningar för den interna självbestämmanderätten eftersom den demokratiska dimensionen banar väg för folk som strävar efter att delta i centralmakten i ett land (Frank, Thomas, 1992, s.46–49). Det finns ett direkt samband mellan demokrati och självbestämmanderätten som en mänsklig rättighet. Att alla fyra moderstater inte är demokratier har bidragit till att den kurdiska frågan ännu inte är löst. Både Iran och Syrien har också anslutit sig till IKMPR och IKESKR. I Iran inkluderas inte kurder alls i centralmakten, i syfte att uppfylla kurdernas rätt till självbestämmande. Däremot förnekas inte kurdernas existens och halva Kurdistan yta kallas för Kurdistan medan den andra halvan har den iranska staten kopplat administrativt till iranska Azerbajdzjan.

7:3 Kurderna i syriska Kurdistan

Det har inte funnits några demokratiska möjligheter att införliva vare sig mänsklig rättighet eller självbestämmanderätten gällande kurder i syriska Kurdistan. Kurdernas existens i Syrien har liksom kurdernas i Turkiet blivit förnekade under hela den syriska statsbildningens historia och de har levt under omfattande etniskt förtryck och har utsatts för en omfattande diskriminerings- och assimileringspolitik. Det har inte existerat någon demokratisk fri och rättighet för kurder i Syrien sedan den syriska statens bildande fram till den s.k. arabiska våren, 2011. Sedan inbördeskriget började 2011 har kurderna i Syrien fått en möjlighet till en viss form av självstyre även om det är beroende på de stora aktörernas vardagliga politiska intressen för stunden. Kurderna har tillsammans med andra minoriteter, kristna och sunnitiska arabiska minoriteter, deklarerat en, ännu inte tillerkänd, självbestämmande styrelseform, som de själva har döpt till *Den demokratiska konfederationen i norra Syrien*. Syriska kurdernas svårigheter ligger i att båda deras allierade USA och Ryssland (Aron Lund, 2019, Jonathan Marcus, 2019) har tvingat dem lämna ifrån sig en del av, av de, kontrollerade områdena för turkiska respektive syriska styrkor. Nu har kurderna kontroll över två tredjedelar av de kurdiska områdena sedan deras allierade USA under president Trump har givit Turkiet fria händer att invadera en tredjedel av kurdiska områdena från de kurdiska styrkorna. Turkiet gjorde detta officiellt under förevändningen att syriska kurdiska organisationer är PKK-allierade eller en förlängning av det. Detta trots att syriska kurdernas främsta organisation PYD (Partiya Yekitiya Demokratik, Partiet för den Demokratiska Enheten) har själv gått ut och deklarerat att de inte ämnar bilda en kurdisk stat eller en session från Syrien.

7:4 Irakiska Kurdistan och secession

Montevideo-kriterierna definierar vad en stat är eller när och med vilka kännetecken kan en entitet kallas för en stat. Analysen i denna studie visar att det inte råder samma förhållanden i alla fyra delar av Kurdistan. I Turkiet och Iran har kolonialmakten full kontroll över Kurdistan. Kurderna har i den irakiska och syriska delarna av Kurdistan kurdisk kontroll. I irakiska Kurdistan har kurderna en effektivare kontroll än vad syriska kurderna har i sitt område. Även om en relativ effektiv kontroll existerar i syriska Kurdistan är dess beroende av det instabila (The letter from Trump to Erdoğan) stödet som internationella allierades styrkor erbjuder, gör att den relativt effektiva kontrollen blir mindre effektivt.

Kurderna har egen regering, ett eget parlament och säkerhetsstyrkor med effektiv kontroll över det kurdiska territoriet (även om det inte omfattar alla kurdiska landområden) i irakiska Kurdistan. En styrande regering med en effektiv kontroll över det kurdiska territoriet existerar i irakiska Kurdistan. Det är en de-facto statsbildning och den strävar efter att uppnå en legitim status för att anskaffa sig juridiska rättigheter och de-jure erkännande för att upptas i det internationella samfundet. Irakiska Kurdistan uppfyller Montevideo-kriterierna för att en entitet skall erkännas som en stat. Kurdistan är en definierad region med intern självbestämmanderätten som tillsammans med den arabiska Irak utgör federationen Irak.

Kurderna genomförde en folkomröstning om stödet för en framtida självständighet i irakiska Kurdistan, ej direkt för självständighet. Folkomröstningen ägde rum den 25 september 2017 och valdeltagandet var så högt som 73%, av vilka 93% röstade för Ja till självständighet. Trots att folkomröstningen handlade om ett framtida stöd för självständigheten var kurdernas upplevelse och praktiska handling av den som om det var för självständigheten nu. Kurderna uppfyller Montevideo-kriterierna i irakiska Kurdistan. I ingressen till konstitutionen står uttryckligen att autonoma regioner har rätt till att anordna folkomröstningar som inte strider mot Artikel 1 i den irakiska federala konstitutionens som handlar om det federala Iraks territoriella odelbarhet. Artikel 119 i den federala konstitutionen erkänner regionernas rätt att hålla folkomröstningar i enlighet med artikeln 119 och artikel 115 hindrar regionala regeringar att stifta lagar i konflikt eller och mot den irakiska konstitutionen samt att utöva makt i eller över de s.k. *omtvistade områdena* (Omtvistade områdena, 2019) vars status som skall lösas i enlighet med artikel 140 i samma konstitution.

Bildandet av en stat och även den externa självbestämmanderätten har stöd i folkrätten även om en oberoende stat inte är en rättighet. För övrigt finns det ingen principiell konflikt mellan

folkrätten och att ett folk utropar sig självständigt. Det är bara den politiska dimensionen som ett erkännande innebär som kan medföra en kollision eller konflikt mellan juridik och politik. Iraks icke demokratiska ovilja, omkringliggande länders politiska- och ekonomiska intressen omkring och inom Kurdistan, moderstaternas internationella relationer och internationella politik försvårar idag en självständighetsförklaring i irakiska Kurdistan. Kurderna i andra delar av Kurdistan upplever ha redan ett starkare folkrättsligt argument att åberopa sina krav.

7:5 Kurderna och secession

Komplexiteten är dubbel i Kurdistans kontext vad gäller självbestämmanderätten, för att å ena sidan ska fyra staters territoriella integritet vägas mot självbestämmanderätten i folkrättsammanhang och å andra sidan är kurder vare sig erkända som folkgrupp eller minoritet och inte bestämt som folk-rättssubjekt. Det innebär att det inte finns, för kurder, en folkrättslig instans att legitimt vända sig till för att redogöra för eller kräva rätt. Vad gäller den internationella domstolen, ICJ, är inget som kurderna kan vända sig till då det tar bara upp frågorna mellan stater och ingen utomstående stat tar självmant upp kurderns sakfrågan till FN eller/och ICJ.

Externa aktörer försökt ge kurder självbestämmanderätten vid Sévres-fördraget 1918 men till slut har stormakternas koloniala intressen vägt tyngre än kurderns folkrättsliga rättigheter för dessa aktörer, och de har "glömt bort" kurderna helt och hållet vid Lausannefördraget 24 juli 1923. Mahabad Republiken som existerade i drygt ett år med stöd av stormakten Sovjetunionen, var ytterligare ett steg mot kurderns självständighet. Sovjetunionen drog sedan undan stödet i gengäld mot att Iran gick med på att överlämna den gas- och oljerika regionen Azerbajdzjan till Sovjets kontroll.

Ett folk som är i minoritet har svårt att åberopa secession som ett juridiskt argument eftersom en stats territoriella integritet har i princip tolkningsföreträde är den härskande tanken bland folkrättsjurister. Genomgången av folkrättsliga dokument och litteratur i denna studie visar att även den territoriella integriteten inte är "något" absolut. Ålands-målet som framförs mot minoriteters rätt till secession är halva av den principiella sanningen eftersom rapportörerna i Ålandsmålet lämnade in en rapport där de menar att om minoriteter utsätts för ett omfattande förtryck eller och om moderstaten inte kan garantera deras trygghet blir deras rätt till secession aktuellt (Svanberg- Bring, 2019 s.403).

Den externa självbestämmanderättens tillämpning visar att de sista fem decennierna, har det utvecklats en mer progressiv syn på secession inom folkrätten. Inom folkrätten finns det idag en mer progressiv syn på session än tidigare. Det framgår i både i Quebec målet och i Kosovo fallet tydligt att en minoritet har rätt till secession när den utsätts för omfattande förtryck och när moderstaten blockerar rätten till intern självbestämmanderätt (Supreme Court of Canada paragraf 138, FRD paragraf 7). Den folkrättsliga tolkningen av självbestämmanderätten utgår från gällande rätt och den praktiska tillämpningen av den. Den gällande rätten kan aktualisera secession för kurderna. Självbestämmanderättens legala värde kommer att i praktiken stå mot tolkningsföreträde av moderstaternas territoriella suveränitet.

Historiska och dagsaktuella omständigheter, även förutsättningar som kommit fram i denna studie, talar för kurders rätt till självbestämmande och secession enligt följande:

- 1) - Kurderna som en fast befolkning har en historisk anknytning till området som kallas Kurdistan, som är ett definierat territorium. Kurder är ett särpräglad folk och lever under ett omfattande förtryck och etnisk diskriminering i moderstaterna Turkiet och Iran. Både Turkiet och Iran försöker utplåna kurderna både med militära medel och kulturellt genom ett utbildningsväsende och en skolpolitik som förbjuder kurdiska barn att kunna studera på eget modersmål.
- 2) - Det kurdiska folkets vilja till sin självbestämmanderätt lever vidare både kvalitativ och kvantitativ i större omfattning sedan Kurdistan delades upp av kolonialmakterna under och efter första världskriget. ICJ:s rådgivande yttrande i Västsahara fallet om att "folkets fria och genuina vilja är den avgörande faktorn för självbestämmanderätten" måste gälla även för kurder.
- 3) - Utmaningarna kring denna fråga är fortfarande inte lösta.
- 4) - Det finns en risk att denna konflikt riskerar freden och säkerheten i regionen.
- 5) - I slutändan riskerar denna konflikt potentiellt även världsfreden.
- 6) - Det ständigt pågående och omfattande etniska förtrycket och kulturella utplåningspolitiken av kurderna, som Turkiet och Iran för mot kurder sedan snart i 100 år, är så omfattande och allvarlig nog att såväl den iranska statens som den turkiska statens suveränitet bör ge vika enligt FDR,

7) - Autonomin i irakiska Kurdistan (det är en de facto stat, en federal region med intern självbestämmanderätt) visar att den interna självbestämmanderätten även kan införlivas i såväl turkiska som iranska Kurdistan

8) - Mahabad Republiken hade sina bestämda gränser,

10) - Kurderna anser att Kurdistan är en koloni precis som vilken europeisk koloni förr i tiden i Afrika eller någon annanstans som helst i världen, kurderna använder sig av termen ”*intern koloni*” som svar på tolkningen av avkoloniserings deklARATIONENS omfattning av icke gränsandet till moderstaten.

FN:s avkoloniseringspolitik (Resolution 1514) är tillämplig även för kurder, framför allt bör det aktualiseras för turkiska och iranska Kurdistan. Kolonialmakterna har dragit de nybildade staternas gränser genom Kurdistan under första världskriget och därav kurderna har hamnat som minoriteter inom de ny bildade staterna (Turkiet, Iran, Irak och Syrien). Kränkning av kurdernas självbestämmanderätt är ett brott mot sedvanerätten då självbestämmanderätten har en jus cogens status. ICJ har deklarerat att FRD:s innehåll anses vara sedvanerätt. Friendly Relations Deklarationen aktualiserar rätten till *remedial secession* för en minoritet när minoriteten i fråga utsätts för omfattande förtryck och diskriminering och blockeras från den interna självbestämmanderätten. Turkiet och Irans statsuveräniteten får ge vika och den externa självbestämmanderätten aktualiseras.

8-Konklusion

Kurdistan är inte ett prövat fall inom folkrätten vare sig i relation till FRD eller i relation avkoloniseringsresolutionen vad gäller kurdiska folkets rätt till självbestämmande och rätten till secession. Denna studie visar att iranska och turkiska Kurdistan skulle kunna omfattas av båda nämnda resolutionerna, inte minst för att kurdernas situation är en följd av kolonialisternas koloniala politik och gränsdragningar både inför, under och efter det första världskriget.

Har kurdernas rätt, i enlighet med folkrätten, till självbestämmande samt secession och har det framkommit i denna studie?

Om frågan besvaras juridiskt, med legala argument med stöd av folkrätten (och inte politiskt) är svaret på frågan ett JA i förstahand när det gäller turkiska och iranska Kurdistan. I irakiska Kurdistan åtnjuter kurderna en långtgående intern självbestämmanderätt där de behöver

komma överens med federala regeringen genom förhandlingar om sin secession. Vad gäller syriska Kurdistan pågår ett försvarskrig för den självstyrande regionen, i den självutropade konfederationen, parallellt med och inuti det allomfattande inbördeskrig som med ovisst utgång pågår i alla delar av landet.

Källförteckning

al-Kahwati, Ashi, 2019, Omtvistade territorier

<https://www.ui.se/utrikesmagasinet/analyser/2019/oktober/otaliga-irakier-vill-se-genomgripande-reformer/>

Det handlar om 480 kvadratkilometer mellan den iranska gränsen i öst till gränsen mot Syrien i väst. Områden som berörs är bland andra Ninive, Erbil, Kirkuk och Salah al-Din. Denna tvist har mer eller mindre pågått sedan Iraks etablering som stat under 1920-talet och intensifierades då olja och gas hittades i Kirkuk i slutet av samma decennium. Den irakiska centralregeringens målsättning har sedan dess varit att "arabisera" dessa områden, bland annat genom att driva ut kurder och andra minoriteter samt befolka dem med araber från bland annat södra Irak.

Avkoloniseringsdeklarationen-1960

<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/Independence.aspx>

BBC, 2019, Trump makes way for Turkey operation against Kurds in Syria

Marcus, Jonathan, 2019, US allies betrayed

<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-49956698> 2021 11 20

Bring,Ove 2008, Serbien har ingen absolut suveränitet,

<https://www.europaportalen.se/2008/02/bring-serbien-har-ingen-absolut-suveranitet-0> 2021 05 16

Bring Ove, Mahmoudi Said, Wrange Pål, 2014, Sverige och folkrätten, 5 upp. Nordstedts Juridik, Stockholm.

Blanke, Herman, Josef Abdelrahim Yasser, 2014, Katalonia and the right to self-determination from the perspective of International Law, volume 18 Brill Nihoff, Leiden/ Boston.

Bjereld, Ulf, Ekengren, Ann-Marie, Lilja, Christina, **2015**, Internationella relationer- Perspektiv på konflikt och samarbete i världspolitiken, analyser, teorier och övningar, Stockholm

Bletch Chircuh ,1930. La question kurde, Ses origines et ses Causes, Cairo, Paul Barbey No:6

Bletch, Chirguh, 1930 La Question Kurde. Ses Origines et ses Causes, cairo, Rambout Lucien,1947 Les Kurdes et le droit, Des textes, des faits. Paris Les Editions du Cerf, (citerat i Wadie Jwaideh, s.395)

Calamur Krishnadev **2017**, Why Doesn't the U.S. Support Kurdish Independence?

The Kurds are one of Washington's closest and most reliable allies in the Middle East.

<https://www.theatlantic.com/international/archive/2017/10/us-kurdish-independence/543540>

Cassese, Antonio, **2011**, Five Masters of International Law, Conversations with R-J Dupuy, E Jiménez de Aréchaga, R Jennings, L Henkin and O Schachter, Hart Publishing **Oxford**,

Cole, Juan **2006**, Kirkuk at the Center of Kurdish-Shiite Struggles

<https://www.juancole.com/2006/03/kirkuk-at-center-of-kurdish-shiite.html> 2021 11 20

CCPR General Comment No 12,

<https://www.refworld.org/docid/453883f822.html> 2021 11 15

Convention between France and England on the subject of activity in southern Russia, in Documents on British Foreign Policy, series I, vol III, at 369–70, citerat I Radpey, Loqman 2020, The Sèvres Centennial: Self-Determination and the Kurds, 2020- 08-10

<https://www.asil.org/insights/volume/24/issue/20/sevres-centennial-self-determination-andkurds>

Crawford, James, **1992**, The Rights of Peoples, Clarendon Oxford,

Crawford, **1992**, The Rights of Peoples, Clarendon Oxford, s.58–59

Crawford,**1992**, The Rights of Peoples, Clarendon Oxford, s.61 (citerat I Alexander Ahlfons kandidatuppsats vid juridiska institutionen vid Stockholmsuniversitet, *Självbestämmanderätt*

eller territoriell integritet? En folkrättsligt perspektiv på konflikten om Nagorno-Karabach, s.30. vårterminen 2019)

Crawford, James, 2005, State Creation in international Law,

Edmonds, Cecil J. 1957. The Kurds of Iraq, 11(1) Mid. Eas. J. 52

FRD-1970

<https://unispal.un.org/DPA/DPR/unispal.nsf/0/25A1C8E35B23161C852570C4006E50AB>

Firat, Hande 2005, Irak'tan PKK'ya karşı hareket güvencesi

<https://www.dw.com/tr/iraktan-pkky-kar%C5%9F%C4%B1-hareket-g%C3%BCvencesi/a-2524879> 2021-11-15

FN-stadgan / United Nations Charter <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>

Frank, Thomas, 1992, The Emerging Right to Democratic Governance,

<https://www.jstor.org/stable/2203138>).

Franco-Turkish 1921 Agreement,

<http://www.hri.org/docs/FT1921/> 2021 11 10

<https://www.britannica.com/event/Treaty-of-Ankara> 2021 11 10

Fromkin, David, 2001, A Peace to End All Peace: The Fall of the Ottoman Empire and the Creation of the Modern Middle East 536-7

General Assembly resolution 1514 (XV) of 14 December 1960 Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples

<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/Independence.aspx>

Goldmann, Kjell, 2020, Förändrad men sig lik: världspolitiken på 2000-talet, Internationell politik p 2000-talet, Stockholm

Goldmann, Kjell 2017, Katalonien: Vad anser vi om folkens självbestämmande?

<https://www.ui.se/utrikesmagasinet/analyser/2017/oktober/katalonien-och-sjalvbestammandet/> 2021-08-09

Globalis: 2021, Serbien vill att Kosovo ska vara en del av Serbien och vägrar erkänna Kosovo som självständig stat.

<https://www.globalis.se/Konflikter/Europa/kosovo>

Hannum Hurst 1996, Autonomy, Sovereignty and Self-Determination. The Accommodation of Conflicting Rights, revised, edition, University of Pennsylvania press, Philadelphia,

Hannum Hurst Autonomy, Sovereignty, and Self-Determination: The Accommodation of Conflicting Rights (citerat I Svanberg-Bring 2019, s. 364).

Heather L. Wagner, 2004 The Division of the Middle East: The Treaty of Sèvres 18

Hjertestedt, Mattias, 2019, Beskrivningar av rättsdogmatisk metod: om innehållet i metodavsnitt vid användning av ett rättsdogmatiskt tillvägagångssätt 2019, I Festskrift till Örjan Edström, (red) Ruth Mannelqvist, Staffan Ingmanson, Carin Ulander-Wänman , s.165–173. Umeå: Juridiska institutionen, Umeå universitet

Inter-departmental Conference of February 23,1920 (citerat I Rapdey, Lokman)

International Court of Justice:

ICJ,1975,1995,2010 <https://www.icj-cij.org/en>

ICJ-Västernsahara <https://www.icj-cij.org/en/case/61>

Kosovo: Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo <https://www.icj-cij.org/en/case/141>

ICJ-Namibia Case <https://www.icj-cij.org/en/case/53>

ICJ-Nicaragua Case <https://www.icj-cij.org/en/case/70/judgments>

ICJ-Östtimor Case <https://www.icj-cij.org/en/case/84/judgments>

Jawaideh, Wadie 1961, The Kurdish National Movement: Its Origins and development, Syracuse University Press, New York

Johansson, Dahre, Ulf, 1992, Om folk och minoriteter i folkrätten, Identitet och självbestämmande, Svensk juristtidning, <https://svjt.se/svjt/1992/464> 2021 08 05

Karlsson, Ingmar, 2015, Turkiets historia, Historiska Media Lund.

Kleineman, Jan, 2018, Rättsdogmatisk metod, i Juridisk metodlära i Nääv och Zamboni ” (red.) 2018, sidan 26, andra upplaga studentlitteraturen Lund.

Kuutmann, Alar, 1983 Om kurder, Norrköping.

Lord Avebury, Self-Determination and International Law: The Kurdish Case, 7 Int'l J. Kur. St. 7, 9 (1994) Citerat i Radpey Lokman, 2020

Lausanne-fredsfördraget <https://www.britannica.com/event/Treaty-of-Lausanne-1923/2021-04-10>

Lund, Aron, 2019, Det är metod i den syriska galenskapen,

<https://www.ui.se/utrikesmagasinet/analyser/2019/oktober/det-ar-metod-i-den-syriska-galenskapen>

Mahmoudi, Said, 2008, Folkrättsliga texter, Nordstedts Juridik, Stockholm

McDowall, David, 2003, Modern History of the Kurds

Minutes of an Inter-departmental Conference on Middle Eastern affairs, Foreign Office (February 23, 1920), [L/PS/10/807], citerat i Radpey, Loqman 2020

Moeckli Daniel, 2014, International Human Rights Law, s.188

Musgrave, Thomas D. 2000, Self-Determination, and National Minorities, Oxford University Press, Somerset,

Musgrave, Thomas D. 1977 Self-Determination, and National Minorities, Claredon press, Oxford, s. 68,

Nordberg Michael, 1988, Profetensfolk, Stat, samhälle och kultur i islam under tusen år. Stockholm, Pan/Nordstedts

NSR(MGK) består av Presidenten, Statsministern, visse Statsministern och Statsråd, Överbefälhavaren, Inrikesministern, Utrikesministern, Försvarsministern, Finansministern, Arbetsmarknadsministern och Armé, Flottan och Luftvärnets ledare.

Olson, Robert, 1992, Battle for Kurdistan: The Churchill-Cox Correspondence Regarding the Creation of the State of Iraq, 1921–1923, 5(1) Kur. St. 29, 40 (1992) citerat i i Radpey Lokman, 2020, The Sèvres Centennial: Self-Determination and the Kurds,

Olson, Robert, 1989, The Emergence of Kurdish Nationalism and the Sheikh Said Rebellion, 1880-1925

O'Shea Maria, 2004, Trapped between the Map and Reality: Geography and Perceptions of Kurdistan

Palmer, Alan, 1994, The Decline and Fall of the Ottoman Empire

Payne, 2011 Stanley G.: Spain a unique history, University of Wisconsin, Press, Madison Wis

Question of the Frontier between Turkey and Iraq, Report submitted to the Council by the Commission instituted by the Council Resolution of September 30th, 1924, citerad i Radpey Lokman, 2020

Radpey, Loqman, 2020, The Sèvres Centennial: Self-Determination and the Kurds, <https://www.asil.org/insights/volume/24/issue/20/sevres-centennial-self-determination-and-kurds> 2021 08 01

Samadi Mona 2012. Turkiet. I Anna Jonsson Cornell (red.), Komparativ konstitutionell rätt: en lärobok. Uppsala: Iustus

Sandgren, Claes, 2005 Tidsskrift for Rettsvitenskap, , TtR, Vol. 118, nr 4–5, s. 648–656

Srihari, Gopal, 2018, The Kurdistan Referendum – Overstepping the Right of Self-Determination? Cambridge International Law Journal, <http://cilj.co.uk/2018/04/06/the-kurdistan-referendum-overstepping-the-right-of-self-determination/>

Sterio, Milena, 2013, **The Right to Self-Determination under International Law**

“Selfistans,” Secesseion, and the rule of the great powers

Svanberg, Katinka, Bring, Ove, 2019, FN-stadgan och världspolitiken, Om folkrättens roll i en föränderlig värld, 5:e upp. Norstedts Juridik, Stockholm

Svanberg, Katinka, 2008, En introduktion till traktaträtten, En lärobok i traktaträtt 4 upp. Norstedts juridik, Stockholm

Sykes-Picot-avtalet <https://interactive.aljazeera.com/aje/2016/sykes-picot-100-years-middle-east-map/index.html>, <https://www.britannica.com/event/Sykes-Picot-Agreement>

Thornberry Patric, The Democratic or Internal aspect of Self-Determination, red. Tomuschat, Christian, Spectrum Law publishing 1993 (citerat i Svanberg-Bring, 2019, s.361).

The Aaland Islands Question: Report Submitted to the Council of the League of Nations by the Commission of Rapporteurs, League of Nations Doc. B7/21/68/106, Commission of Rapporteurs, 1920. Applying these criteria to the facts, the Commission of Rapporteurs found that the Aalanders had no right to secession because they had not been oppressed by Finland. Citerat I Svanberg-Bring 2019, s.403).

The letter from Trump to Erdoğan

<https://www.nytimes.com/interactive/2019/10/16/us/politics/trump-letter-turkey.html>

United Kingdom Foreign & Commonwealth Office Doc. No. FO 371/6346, High Commissioner Mesopotamia to Secretary of State for the Colonies (June 12, 1921). citerad i Radpey Lokman, 2020,

United Kingdom Foreign & Commonwealth Office Doc. No. FO 371/6467 E 3357) citerad i Radpey Lokman, 2020, The Sèvres Centennial: Self-Determination and the Kurds,

UN Doc.sc/Res/1160,31 mars 1989 <https://www.securitycouncilreport.org/un-documents/document/kos-sres1160.php>

https://www.securitycouncilreport.org/?s=Kosovo+2007&post_type%5B%5D=monthly_forecast_new&post_type%5B%5D=research_reports&post_type%5B%5D=un_documents&post_type%5B%5D=working_methods&post_type%5B%5D=update_report&post_type%5B%5D=chronology&post_type%5B%5D=whatsinblue&x=0&y=0

UN all document of Case of Kosovo

https://www.securitycouncilreport.org/?s=Kosovo+2007&post_type%5B%5D=monthly_forecast_new&post_type%5B%5D=research_reports&post_type%5B%5D=un_documents&post_type%5B%5D=working_methods&post_type%5B%5D=update_report&post_type%5B%5D=chronology&post_type%5B%5D=whatsinblue&x=0&y=0

UN Doc.sc/Res/1160,31 mars 1989 <https://www.securitycouncilreport.org/un-documents/document/kos-sres1160.php>

UN Security Consil,2007 <https://www.securitycouncilreport.org/un-documents/document/kosovo-s2007-168.php>

UN-treaties https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-3&chapter=4&clang=en#EndDec 2021 07 30

UCK <https://www.globalis.se/Konflikter/Europa/kosovo> 2021 12 10

Wagner, Heather L, 2004, The Division of the Middle East: The Treaty of Sèvres 18

Wollinger, Bo, 2017, Internationella relationer-utblick och insikter, Lund, Studentlitteratur,

Yildiz, Kerim, 2007, The Kurds in Iraq Past, Present and Future Revised edition, Pluto P
Press London

Zürcher, Erik, Jan 2004, Turkey, A Modern History, s.19–20, 3: e upp.